

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

**Διερεύνηση Υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων
Στην Κύπρο: Μία Εμπειρική Μελέτη**

Εύη Νικολάου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
κα Μαρία Κωνσταντίνου**

Δεκέμβριος 2015

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

**Διερεύνηση Υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων
Στην Κύπρο: Μία Εμπειρική Μελέτη**

Εύη Νικολάου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
κα Μαρία Κωνσταντίνου**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση τίτλου σπουδών στις Αστυνομικές Σπουδές από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Δεκέμβριος 2015

Περίληψη

Η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων, αποτελεί ένα διαχρονικό και παγκόσμιο έγκλημα, το οποίο στις μέρες μας εκλαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις. Δυστυχώς, οι συνέπειες που επιφέρει είναι καταστροφικές για τη ζωή των θυμάτων. Ως εκ τούτου, η έγκαιρη αποκάλυψη του ειδηχθούς αυτού εγκλήματος, είναι καθοριστικής σημασίας, αφενός, για τη διασφάλιση της προστασίας των ανηλίκων και αφετέρου, για την ενεργοποίηση του ποινικού μηχανισμού που θα παραδειγματίσει το δράστη ειδικότερα και την κοινωνία, γενικότερα.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση του εν λόγω εγκλήματος, ο ρόλος της Αστυνομίας, τόσο στην Κύπρο, όσο και σε Διεθνές επίπεδο, είναι αδιαμφισβήτητα καθοριστικός, για την εξέλιξη της υπόθεσης και την απόδοση δικαιοσύνης. Η Κυπριακή Αστυνομία, στο πλαίσιο διερεύνησης των υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, εφαρμόζει το μοντέλο της Κλιμακωτής συνέντευξης, κατά τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων από ανήλικα θύματα και ανήλικους μάρτυρες.

Η έρευνα έχει επικεντρωθεί στην εξέταση της διαδικασίας που ακολουθείται από την Αστυνομία Κύπρου, πριν και κατά τη διάρκεια λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, στο πλαίσιο διερεύνησης υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Επιπλέον, επιχειρεί να ανιχνεύσει, τυχόν προβλήματα ή και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αστυνομικοί ανακριτές, που λαμβάνουν καταθέσεις και να προτείνει εισηγήσεις, για περαιτέρω βελτίωση.

Τα ευρήματα της έρευνας, κατέδειξαν ότι, πέραν από την αποτελεσματικότητα της τεχνικής που ακολουθείται από την Αστυνομία, για την επιτυχή έκβαση μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις, δεξιότητες και αρκετή εμπειρία από τους συνεντευκτές, και κατάλληλη προετοιμασία. Συμπερασματικά, διαπιστώθηκε ότι, υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω βελτίωση της αποτελεσματικότητας της Αστυνομίας, στη διαχείριση αδικημάτων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων.

Summary

Child sexual abuse is a timeless and global crime, which nowadays has reached worrying dimensions. Unfortunately, the consequences on the victims' lives are devastating. Therefore, the timely disclosure of this hideous crime is essential to ensure not only the protection of minors but also to enable the penal mechanism to punish the particular offender and exemplify him to the society at large.

As regards to tackling this crime, the role of the police, both domestically and internationally, is undoubtedly crucial to the progress of the case and the administration of justice. While investigating cases of sexual abuse of minors, the Cyprus Police apply the model of scalable interview when they make a video recorded statement from child victims and witnesses.

The research has focused on examining the process followed by the Cyprus Police before and during a video-recorded statement concerning the investigation of cases of sexual abuse of minors. Moreover, this research attempts both to detect any problems or difficulties encountered by police investigators while they take these statements and to propose recommendations for further improvement.

The findings of this research have shown that, besides the efficiency of the technique followed by the Police for the success of a video recorded statement, specialized knowledge, skills and enough experience of the interviewers and proper preparation are required. Overall, it was found that there is scope for further improvement concerning the efficiency of the Police in the management of child sexual abuse offenses.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Ακαδημαϊκή Σύμβουλο μου, κα Μαρία Κωνσταντίνου, για την πολύτιμη βοήθειά της, το χρόνο που αφιέρωσε, τις χρήσιμες συμβουλές που μου έδωσε και για την καθοδήγηση της, ενέργειες που συνέβαλαν στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες, στους δώδεκα συναδέλφους μου που συμμετείχαν στην έρευνα που πραγματοποίησα και στην πρόθυμη συνεργασία τους, γιατί μ' αυτή, κατέστη δυνατή η διεξαγωγή της πτυχιακής μου εργασίας.

Δεν θα παρέλπει να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, το σύζυγό μου Ανδρέα και τις δύο μου κόρες, Μαρίνα και Μαρία, που με την υπομονή τους, καθώς και την πολύ σημαντική για μένα ηθική τους υποστήριξη, με βοήθησαν να φέρω εις πέρας την πτυχιακή μου εργασία και να ολοκληρώσω με επιτυχία τις σπουδές μου.

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή	1
1.1	Ορισμός Σεξουαλικής Κακοποίησης Παιδιών	1
1.2	Έκταση του Φαινομένου	2
1.3	Ο ρόλος της Αστυνομίας και η Διερεύνηση Υποθέσεων στην Κύπρο	3
1.4	Αιτιολόγηση του Ερευνητικού Θέματος	4
1.5	Σκοπός Έρευνας	4
2	Βιβλιογραφική Αναφορά και Νομοθετικό Πλαίσιο	6
2.1	Θεωρητικές Προσεγγίσεις	6
2.1.1.	Το «μυστικό έγκλημα»	6
2.1.2.	Αποκάλυψη Κακοποίησης	8
2.1.3.	Μεγιστοποίηση της Αξιοπιστίας Καταθέσεων Ανηλίκων	9
2.1.4.	Χρήση της «Κλιμακωτής» συνέντευξης στην Αστυνομία Κύπρου	12
2.2	Νομοθετικό Πλαίσιο	15
2.2.1.	Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού	15
2.2.2.	Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση	16
2.2.3.	Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμεταλλεύσεως Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος 91(Ι)/2014	17
2.3.	Χειρισμός και Διερεύνηση των υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων από την Αστυνομία Κύπρου	19
2.3.1.	Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων	21
2.3.2.	Οπτικογραφημένες καταθέσεις	22
3	Μεθοδολογία Έρευνας	25
3.1	Σχεδιασμός Συνέντευξης	25
3.2	Προσβασιμότητα στο δείγμα	26
3.3	Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων	26
3.4	Αδυναμίες της έρευνας	27
3.5	Τεχνικές Ανάλυσης Δεδομένων	28
3.6	Θέματα ηθικής και Δεοντολογίας	28
4	Ανάλυση Αποτελεσμάτων	30
4.1	Η οπτικογραφημένη κατάθεση ως αξιόπιστη μαρτυρία στο Δικαστήριο	30

4.2	Παράγοντες που επηρεάζουν τις καταθέσεις από ανήλικα άτομα.....	31
4.3	Οι ανήλικοι ως ικανοί μάρτυρες.....	33
4.4	Ατομικά χαρακτηριστικά ανηλίκων που λαμβάνουν υπόψη τους οι συμμετέχοντες.....	34
4.5	Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στη λήψη καταθέσεων από ανήλικους	35
4.6	Διαδικασία που ακολουθούν οι συμμετέχοντες.....	36
4.7	Η σημαντικότητα του σταδίου της προετοιμασίας.....	37
4.8	Ενημέρωση θυμάτων/μαρτύρων από αρμόδια άτομα για τη διαδικασία της συνέντευξης	39
4.9	Συνεργασία με άλλους επαγγελματίες.....	39
4.10	Συνδυασμός εκπαίδευσης και εμπειρίας για επιτυχημένη λήψη καταθέσεων.....	41
4.11	Αυτοαξιολόγηση και ανατροφοδότηση των συμμετεχόντων	42
4.12	Εισηγήσεις για βελτίωση που προτείνουν οι συμμετέχοντες	43
5	Συζήτηση Αποτελεσμάτων και Εισηγήσεις.....	45
5.1	Συζήτηση Αποτελεσμάτων	45
5.2	Εισηγήσεις για βελτίωση λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων	48
6	Επίλογος.....	51
	Παραρτήματα.....	55
A'	Ερωτηματολόγιο για Έμπειρους Ανακριτές	55
B'	Επιστολή προς Αρχηγό Αστυνομίας Κύπρου	63
Γ'	Ενημερωτικό Φυλλάδιο Συμμετέχοντα	65
Δ'	Συγκατάθεση για Συμμετοχή στην Έρευνα	68
	Βιβλιογραφία	70

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, αποτελεί ένα διαχρονικό, ιδιαίζόντως ειδηχθές έγκλημα, το οποίο επιφέρει πολύ σοβαρές επιπτώσεις στην ευημερία, την ανάπτυξη, τη σωματική και τη ψυχική υγεία των παιδιών, κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο και δεν διαχωρίζει φυλή, φύλο, κοινωνικοοικονομική τάξη, κουλτούρα ή θρησκεία (Κουρσουμπά, 2014). Αναμφίβολα, πρόκειται για ένα πολύπλοκο και πολυδιάστατο κοινωνικό φαινόμενο, καθότι δύναται να διαπραχθεί, ενάντια σε κάθε παιδί, ανεξαρτήτως ηλικίας, εντός ή εκτός του οικογενειακού πλαισίου. Ο θύτης, μπορεί να είναι, είτε ενήλικας ή ανήλικος. Το φαινόμενο μπορεί να συμβεί μία φορά ή κατ' επανάληψη και να λάβει αρκετές μορφές, από δραστηριότητες χωρίς άγγιγμα (όπως έκθεση σε πορνογραφικό υλικό), μέχρι βιασμό.

Το έγκλημα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, τείνει να καλύπτεται από ένα πέπλο μυστικότητας. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια, ολοένα και περισσότερα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης έρχονται στο φως της δημοσιότητας, προκαλώντας ιδιαίτερες ανησυχίες στην κοινωνία, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη λήψης δραστικών μέτρων, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εν λόγω εγκλήματος. Μολονότι, η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων, συνιστά αποτρόπαια πράξη, αποδείχθηκε ότι λαμβάνει ιδιαίτερα ανησυχητικές διαστάσεις σε όλο τον κόσμο. Δυστυχώς, η Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση (Στυλιανού, 2015).

1.1 Ορισμός Σεξουαλικής Κακοποίησης Παιδιών

Ο όρος Σεξουαλική Κακοποίηση Παιδιών, είναι έννοια πολυδιάστατη, γεγονός που τεκμηριώνεται από την ύπαρξη, παγκοσμίως, διάφορων ορισμών. Σύμφωνα με τις

εκτιμήσεις του Οργανισμού National Sexual Violence Resource Center (2012), οι ποικίλοι ορισμοί που προσδιορίζουν την έννοια του εν λόγω ζητήματος, διαφέρουν μεταξύ τους, ανάλογα με τον επιστημονικό κλάδο, τα κοινωνικά συστήματα, τις ερευνητικές πρωτοβουλίες και τις νομοθεσίες.

Καλύπτοντας όλες τις πτυχές του εν λόγω ζητήματος, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας όρισε τη σεξουαλική κακοποίηση, ως τη:

Συμμετοχή του παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα, την οποία δεν κατανοεί πλήρως, δεν είναι σε θέση να δώσει συγκατάθεση ή για την οποία το παιδί δεν είναι αναπτυξιακά προετοιμασμένο ή αλλιώς παραβιάζει τους νόμους ή τα κοινωνικά ταμπού της κοινωνίας. Τα παιδιά μπορεί να υποστούν σεξουαλική κακοποίηση τόσο από ενήλικες όσο και από άλλα παιδιά που είναι – λόγω της ηλικίας τους ή του σταδίου ανάπτυξής τους – σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή εξουσίας απέναντι στο θύμα (WHO, 1999, σ. 15-16).

Η σεξουαλική κακοποίηση, κατά την παιδική ηλικία, επιφέρει μία σειρά από βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες καταστροφικές συνέπειες στη ζωή των θυμάτων. Μάλιστα, όταν αυτή λαμβάνει χώρα εντός οικογενειακού πλαισίου, οι συνέπειες είναι δραματικές (Baynard et al., 2001). Οι συναισθηματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις της σεξουαλικής κακοποίησης, όπως μεταξύ άλλων, η κατάθλιψη, η μετατραυματική διαταραχή άγχους, οι αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, πιστεύεται ότι προκαλούν τη μεγαλύτερη βλάβη, αφού επεκτείνονται και στην ενήλικη ζωή των θυμάτων (NSPCC, 2015). Επιπλέον, τα θύματα αισθάνονται αδυναμία, προδοσία, θυμό, κατηγορούν τον εαυτό τους που δεν κατάφεραν να σταματήσουν την κακοποίησή τους, νοιώθουν ντροπή και ενοχή (Χατήρα, 2006· Calder et al., 2010), με επακόλουθο, να μην αποκαλύπτουν και να μη μαρτυρούν την κακοποίηση που βίωσαν.

1.2 Έκταση του Φαινομένου

Δυστυχώς, σήμερα το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, λαμβάνει ανησυχητικές διαστάσεις. Μολονότι, τα ερευνητικά αποτελέσματα καταδεικνύουν υψηλά

στατιστικά νούμερα, εντούτοις αποτυπώνουν μόνο ένα μέρος της έκτασης του φαινομένου, καθώς αντιπροσωπεύουν συγκεκριμένες περιπτώσεις που καταγγέθηκαν και καταγράφηκαν, αποτυγχάνοντας έτσι να αναδείξουν το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος (Θεμελή, 2014).

Σύμφωνα με την έκθεση των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική κακοποίηση, η οποία βασίστηκε σε στοιχεία από 190 χώρες, ένα στα δέκα κορίτσια παγκοσμίως (περίπου 120 εκατομμύρια) έχουν υποστεί εξαναγκαστική σεξουαλική επαφή ή άλλες εξαναγκαστικές σεξουαλικές πράξεις, μέχρι την ηλικία των 20 ετών (UNICEF, 2014). Επιπλέον, το Συμβούλιο της Ευρώπης, βασιζόμενο σε στατιστικά στοιχεία και έρευνες, εκτιμά ότι, ένα στα πέντε παιδιά στις χώρες-μέλη του Συμβουλίου, είναι θύματα κάποιας μορφής σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή και κακοποίησης (COUNCIL OF EUROPE, Αχρονολόγητο). Όσον αφορά την κυπριακή πραγματικότητα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της πρώτης επιδημιολογικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο Κύπρου, στο πλαίσιο της πανευρωπαϊκής εκστρατείας «Ένα στα Πέντε», το 23.7% των παιδιών (κατ' αναλογία ένα στα τέσσερα παιδιά), δέχονται κάποιας μορφής σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση (Παναγή, 2015).

1.3 Ο ρόλος της Αστυνομίας και η Διερεύνηση Υποθέσεων στην Κύπρο

Τόσο στην Κύπρο όσο και σε διεθνές επίπεδο, ο ρόλος της Αστυνομίας στην αντιμετώπιση του εν λόγω εγκλήματος, είναι αδιαμφισβήτητα καθοριστικός, για την εξέλιξη της υπόθεσης και την απόδοση δικαιοσύνης. Πρωταρχικός στόχος της Αστυνομίας Κύπρου, είναι η διερεύνηση και τεκμηρίωση της καταγγελίας, η προσαγωγή του υπόπτου ενώπιον της δικαιοσύνης και η λήψη προστατευτικών μέτρων για το θύμα, σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας στην Κύπρο (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, 2002).

Η δυσκολία διερεύνησης, αυτής της σοβαρής μορφής εγκληματικότητας, έγκειται στο γεγονός ότι, στις πλείστες περιπτώσεις, η μαρτυρία του παιδιού αποτελεί τη μόνη πηγή

πληροφοριών, βάσει της οποίας θα στοιχειοθετηθεί η υπόθεση. Ως εκ τούτου, η συνέντευξη με το παιδί, οφείλει να τύχει υψίστης σημασίας, γεγονός που θα συμβάλλει στην επιτυχή έκβαση των υποθέσεων. Ωστόσο, η διαδικασία λήψης τέτοιου είδους συνεντεύξεων και η άντληση των απαραίτητων στοιχείων, απαιτεί «περίτεχνους και επιδέξιους σκαπανείς» (Θεμελή, 2014), αφού εύκολα μπορεί να επηρεαστεί ή να εξουδετερωθεί, κυρίως, λόγω των σοβαρών συναισθηματικών τραυμάτων του θύματος, που το καθιστούν ψυχολογικά ευάλωτο να επηρεασθεί από τον τρόπο, τον τόπο και το χρόνο της συνέντευξης (Βέης, 2010α).

1.4 Αιτιολόγηση του Ερευνητικού Θέματος

Το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, είναι από τα πιο ευαίσθητα που απασχολούν τις Αρχές Επιβολής του Νόμου και όλους τους εμπλεκόμενους κοινωνικούς φορείς, σε Εθνικό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο. Πιστεύεται ότι τα παιδιά, είναι πολύ ευάλωτα και χρειάζονται περισσότερη σημασία και εξειδίκευση στον τρόπο χειρισμού των θεμάτων τους, κυρίως στις περιπτώσεις που αφορούν περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησής τους.

Παρά το γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, το θέμα της εξειδίκευσης στην Κύπρο τυγχάνει ιδιαίτερης σημασίας, εντούτοις παρατηρείται ότι υπάρχει περιθώριο βελτίωσης. Η παρούσα εργασία, επιχειρεί να καλύψει το κενό που διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στη βιβλιογραφία, αναφορικά με τον τρόπο που η Αστυνομία Κύπρου χειρίζεται τα ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, στο πλαίσιο λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων.

1.5 Σκοπός Έρευνας

Σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι να επικεντρωθεί στην εξέταση της διαδικασίας που ακολουθείται από την Αστυνομία Κύπρου, πριν και κατά τη διάρκεια λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, στο πλαίσιο διερεύνησης υπόθεσης σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Επιπλέον, επιχειρεί να εντοπίσει τυχόν προβλήματα ή και

δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αστυνομικοί ανακριτές¹, που λαμβάνουν σχετικές καταθέσεις και να προτείνει εισηγήσεις, για περαιτέρω βελτίωση.

Εισαγωγικά, μελετάται σφαιρικά το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στον ορισμό και τις πιθανές επιπτώσεις στη ζωή των θυμάτων, περιγράφεται η έκταση του εγκλήματος και γίνεται συνοπτική αναφορά στο ρόλο της Αστυνομίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, διεξάγεται βιβλιογραφική ανασκόπηση, με αναφορά στις θεωρητικές προσεγγίσεις του εν λόγω φαινομένου, ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου στην Κύπρο αποδίδοντας έμφαση στο χειρισμό και διερεύνηση των υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων από την Αστυνομία. Το επόμενο κεφάλαιο, αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας και αναλύονται τα βήματα που ακολουθήθηκαν για τη διεξαγωγή της έρευνας και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν, για να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα.

Ακολούθως, στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, μέσω της θεματικής ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων που συλλέγηκαν από δομημένες συνεντεύξεις. Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας και στη συνέχεια γίνεται η συσχέτιση αυτών με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Επιπρόσθετα, υποβάλλονται εισηγήσεις για βελτίωση της λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο, γίνεται ανακεφαλαίωση της μελέτης, εξάγονται συμπεράσματα και υποβάλλονται εισηγήσεις για περαιτέρω βελτίωση της σχετικής διαδικασίας. Τέλος, παραθέτονται εισηγήσεις για μελλοντικές έρευνες στο συγκεκριμένο θέμα, όπως έχουν εξαχθεί από τα αποτελέσματα της έρευνας.

---

¹ Σημειώνεται ότι, η αναφορά που γίνεται στη μελέτη σε σχέση με το φύλο, συνήθως στο φύλο άρρεν, αναφέρεται και στα δύο φύλα, άνδρες και γυναίκες.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική Αναφορά και Νομοθετικό Πλαίσιο

Στο κεφάλαιο αυτό, θα γίνει ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, σχετικά με το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων και της διερεύνησης του. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στο Νομοθετικό Πλαίσιο που διέπει την σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων στην Κύπρο και το πώς αντιμετωπίζεται από τις ανακριτικές αρχές.

2.1 Θεωρητικές Προσεγγίσεις

Στην παρούσα ενότητα, γίνεται αναφορά στο φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης, το οποίο χαρακτηρίστηκε από τη βιβλιογραφία ως το μυστικό έγκλημα. Στη συνέχεια γίνεται ανασκόπηση των μεθόδων αποκάλυψης της κακοποίησης, όπως επισημαίνονται σε διεθνείς πηγές, ως επίσης μεθόδων μεγιστοποίησης της αξιοπιστίας των καταθέσεων ανηλίκων θυμάτων και μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης.

2.1.1. Το «μυστικό έγκλημα»

Η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων, που δικαίως έχει χαρακτηριστεί ως το «μυστικό έγκλημα» (Guo-brandsson, 2010), είναι ένα σοβαρό και ανησυχητικά διαδεδομένο κοινωνικό πρόβλημα, παγκοσμίως, η πραγματική έκταση του οποίου είναι άγνωστη, δύσκολα μπορεί να ανιχνευτεί και αναμφίβολα είναι μεγαλύτερης κλίμακας από αυτή που παρουσιάζεται (Θεμελή, 2014).

Αποτελέσματα επιστημονικών ερευνών, καταδεικνύουν πως τα περισσότερα παιδιά, διστάζουν ή αποφεύγουν να μιλήσουν για ένα ζήτημα το οποίο θεωρούν απόλυτα

προσωπικό και δυσάρεστο, ενώ κάποια δε θα το συζητήσουν ποτέ (Tyler, 2002). Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του βρετανικού οργανισμού για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, «Storipnow», τα $\frac{3}{4}$ των παιδιών θυμάτων, δεν θα μιλήσουν σε κανένα για την κακοποίηση τους, κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας και πως ελάχιστα από τα παιδιά που θα μιλήσουν θα απασχολήσουν τις αστυνομικές αρχές, τις κοινωνικές υπηρεσίες και τους επαγγελματίες υγείας (Πρεκατέ, 2006).

Μέσα από την ανασκόπηση της διεθνής βιβλιογραφίας, διαπιστώθηκε πως ο κύριος ανασταλτικός παράγοντας αποκάλυψης της κακοποίησης, θεωρείται ο φόβος που νοιώθουν τα θύματα για τις συνέπειες της αποκάλυψης τους, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο θύτης είναι ο γονιός τους (Χατήρα, 2006). Αρκετά σημαντικοί, ανασταλτικοί, παράγοντες, είναι επίσης η ηλικία, το φύλο και η εθνικότητα του θύματος και η σχέση του θύτη με το θύμα. Επιπρόσθετα, το συναίσθημα της συννενοχής και ευθύνης, οι επιπτώσεις του μετατραυματικού στρες, το είδος της παραβίασης ως επίσης ο τρόπος διεξαγωγής της συνέντευξης και το φύλο του ανακριτή, βρέθηκαν ότι επηρεάζουν την αποκάλυψη αυτών που έζησαν (Θεμελή, 2014).

Επιπλέον, στις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής σεξουαλικής κακοποίησης, η δυσκολία αποκάλυψης είναι πολύ μεγαλύτερη, καθότι συνδέεται με έντονη κοινωνική ενοχή, ντροπή και κοινωνικό στιγματισμό, στοιχεία που δημιουργούν ένα κλίμα άρνησης και μια τάση αποσιώπησης του προβλήματος. Αρκετά συχνά όμως, η αποκάλυψη γίνεται τυχαία, είτε λόγω φαινομενικά άσχετων γεγονότων που αναγκάζουν την οικογένεια να ζητήσει βοήθεια από ειδικές υπηρεσίες, είτε λόγω εκδήλωσης σωματικών ή/και ψυχολογικών συμπτωμάτων που γίνονται αφορμή αποκάλυψης της σεξουαλικής κακοποίησης (Λάγγαρη, 2006).

Σημαντικό αναφοράς είναι ότι, τα παιδιά που κακοποιούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα, κινδυνεύουν σοβαρά να εμφανίσουν σοβαρές ψυχικές διαταραχές και διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο μακροπρόθεσμων αρνητικών συνεπειών (Kendall-Tackett et al., 1993). Η έγκαιρη διάγνωση και αποκάλυψη της σεξουαλικής κακοποίησης, αποτελεί βασική προϋπόθεση, αφενός για άμεση ενεργοποίηση του ποινικού μηχανισμού και

αφετέρου για ταχεία θεραπευτική παρέμβαση, με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση των μακροχρόνιων συνεπειών της (Arata, 1998).

2.1.2. Αποκάλυψη Κακοποίησης

Το σημαντικότερο εργαλείο που μπορεί να βοηθήσει σημαντικά στην αποκάλυψη της κακοποίησης, είναι η δικανική συνέντευξη. Σκοπός της εν λόγω συνέντευξης, είναι η συγκέντρωση των στοιχείων που θα συμβάλουν στην σύνταξη μιας όσο το δυνατό πιο εμπειριστατωμένης και αξιόπιστης κατάθεσης, προκειμένου να επαληθευτούν ή να διαψευσθούν οι ισχυρισμοί του ανήλικου για σεξουαλική κακοποίηση (APSAC, 2002). Ωστόσο, κυρίαρχο ρόλο για την επιτυχία μίας συνέντευξης, διαδραματίζει η ορθή επιλογή και η ορθή χρήση της τεχνικής που θα επιλέξει ο ανακριτής, ανάλογα με την περίπτωση. Η τεχνική αυτή, θα τον οδηγήσει στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και παράλληλα στην προστασία του ανήλικου από τον κίνδυνο επαναθυματοποίησης του (Davies et al., 2000).

Μεταξύ των πιο αποτελεσματικών τεχνικών συνέντευξης, σε διεθνές επίπεδο, διακρίνεται το μοντέλο της δομημένης συνέντευξης, το οποίο έχει υιοθετηθεί ήδη από τη δεκαετία του 1990, στα πλέον αξιόπιστα πρωτόκολλα ερευνητικών συνεντεύξεων. Κατά τη δομημένη συνέντευξη, ο επαγγελματίας ακολουθεί συγκεκριμένο πρωτόκολλο ενεργειών από την έναρξη μέχρι τη λήξη της διαδικασίας, στοχεύοντας στην απόσπαση μίας αξιόπιστης κατάθεσης και παράλληλα στο σεβασμό της αξιοπρέπειας του παιδιού (Θεμελή, 2014).

Στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι, ενόψει της ανάγκης ελαχιστοποίησης των ψευδών ισχυρισμών αλλά και των ψευδών αρνήσεων της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, πέραν από τη σημασία της διεξαγωγής κατάλληλων συνεντεύξεων με τα παιδιά, τονίζεται η επιτακτική ανάγκη εξειδίκευσης των επαγγελματιών που θα έρθουν σε επαφή με τα ανήλικα θύματα, ούτως ώστε να μπορούν να ασκήσουν όσο το δυνατό καλύτερα το ρόλο τους. Οι υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης, απαιτούν όπως οι συνεντεύκτες έχουν ιδιαίτερη ενημέρωση και κατάλληλες γνώσεις σε θέματα σεξουαλικής ανάπτυξης και σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, καθώς και ειδικές γνώσεις για την κατάλληλη και ευαιθητοποιημένη επικοινωνία μαζί τους (Καπαρδής, 2004).

Εντούτοις, ο ακρογωνιαίος λίθος κάθε αποτελεσματικής προσπάθειας προσέγγισης των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης, είναι η τήρηση ενός κώδικα δεοντολογίας και η υιοθέτηση βασικών κατευθυντήριων οδηγιών, που διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών από τα δεινά που συνεπάγεται η συμμετοχή τους σε διαδικασίες, οι οποίες είναι συνήθως προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις και τις ανάγκες των ενηλίκων (Θεμελή, 2012).

2.1.3. Μεγιστοποίηση της Αξιοπιστίας Καταθέσεων Ανηλίκων

Οι υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, εύλογα συγκαταλέγονται στις δύσκολα διερευνώμενες υποθέσεις, καθότι στις πλείστες περιπτώσεις στερούνται οποιονδήποτε άλλων αποδεικτικών στοιχείων, πέραν της αυτούσιας κατάθεσης του παιδιού. Συνεπώς, η κατάθεση του παιδιού, αποτελεί κρίσιμο τμήμα των αποδείξεων που συλλέγονται στις έρευνες που διεξάγουν οι διωκτικές αρχές (Καπαρδής, 2004). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Κουρσουμπά (2014), οι καταθέσεις από παιδιά, είναι το κλειδί για την αποκάλυψη της σεξουαλικής κακοποίησης, τη δίωξη του θύτη και την παροχή της κατάλληλης θεραπείας και στήριξης στο θύμα.

Μέχρι και σήμερα, η κατάθεση ενός ανήλικου μάρτυρα, αμφισβητείται ως προς την αξιοπιστία της. Εντούτοις, αποτελέσματα ερευνών που διεξήχθησαν τα τελευταία 25 χρόνια, έχουν αποδείξει ότι τα παιδιά, ακόμα και αυτά της ηλικίας των τεσσάρων ετών, είναι ικανά να αναφέρουν ακριβείς πληροφορίες σχετικά με γεγονότα που έχουν βιώσει είτε ως θύματα, είτε ως μάρτυρες, με τη διαφορά ότι ο όγκος των πληροφοριών που θα αντληθεί μέσα από την συνέντευξη τους, διαφέρει ανάλογα με την ηλικία του μάρτυρα (Kuehnle & Connell, 2009· Pool & Lamb, 1998).

Έρευνες των Ceci και Bruck (1993), Williams και Hollan (1981) και Loftus (1979), υποστήριξαν ότι οι γνωστικές λειτουργίες της αντίληψης, της προσοχής και της μνήμης, καθώς και οι μηχανισμοί αποθήκευσης και ανάσυρσης πληροφοριών, έχουν σημαντικούς υποκειμενικούς συντελεστές. Οι πιθανότητες παραποίησης της μνήμης, είτε με προσθήκη στοιχείων μεταγενέστερων του υπό διερεύνηση συμβάντος, είτε με τη διείσδυση

λανθασμένων πληροφοριών, είναι οι ίδιες τόσο για τους ανήλικους όσο και για τους ενήλικες. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ομοφωνία για τον τρόπο λειτουργίας της μνήμης σε δυσάρεστα και επώδυνα γεγονότα, έρευνες υποστηρίζουν ότι τα τραυματικά συμβάντα στη ζωή ενός παιδιού οξύνουν την ακρίβεια της και ότι αποθηκεύονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με τα συνήθη καθημερινά φαινόμενα (Steward & Steward, 1996· Pipe et al., 2004). Μάλιστα, ειδικά σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης, απέδειξαν ότι τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά είναι πιο αξιόπιστα σε σχέση με τα μεγαλύτερα (Goodman et al., 1989· Nightingale, 1993).

Αξίζει να αναφερθεί ότι, η ηλικία του παιδιού είναι ένας από τους σημαντικούς παράγοντες που λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση του ως μάρτυρα. Εντούτοις, διαπιστώθηκε ότι ο τρόπος εξέτασης του παιδιού, ο βαθμός εξοικείωσης του στο περιβάλλον όπου θα εξεταστεί, ως επίσης οι προσδοκίες του από ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και θυμάται αργότερα μια κατάσταση. Τα παιδιά, είναι ευάλωτα στην επήρεια εξωγενών παραγόντων όπως μεταξύ άλλων, η παρουσία του δράστη, τα γεγονότα που προκαλούν στρες και οι καθοδηγητικές ερωτήσεις (Καπαρδής, 2004).

Το άγχος και ο φόβος που προκαλούνται στον ανήλικο, από τη πίεση που του ασκείται μέσω καθοδηγητικών ή παραπλανητικών ερωτήσεων του εξεταστή της υπόθεσης, καθώς και από τη συμμετοχή του στην ακροαματική διαδικασία, αποτελούν τους μεγαλύτερους εχθρούς που μπορεί να οδηγήσουν σε παραποίηση της μνήμης και λανθασμένη ανάσυρση των ζητούμενων πληροφοριών (Tedesco & Schnell, 1987). Η διατύπωση πολύπλοκων ερωτήσεων και η δυσχέρεια κατανόησης του περιεχομένου τους, αποδείχθηκε ότι οδηγεί σε προβληματικές καταθέσεις (Ney, 1995). Επιπλέον, η μεροληψία και ο συναισθηματικός τόνος του ανακριτή, καθώς επίσης και οι επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις, συγκαταλέγονται στις πιθανές πηγές επηρεασμού των παιδιών (Bruck & Ceci, 1995 στο Kapardis, 1997).

Ευρήματα επιστημονικών ερευνών κατέδειξαν ότι, όταν τα παιδιά εξετάζονται σε οικείο περιβάλλον, όταν χρησιμοποιούνται οι κατάλληλες τεχνικές συνέντευξης και όταν έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα, καταθέτουν με μεγαλύτερη αξιοπιστία (Melton & Thompson, 1987). Επιπρόσθετα, κατέδειξαν πως ο όγκος των πληροφοριών, η ανάκληση των λεπτομερειών και η ποιότητα των στοιχείων που αποκομίζονται από την συνέντευξη, αυξάνεται σημαντικά όταν το παιδί ενθαρρύνεται να αφηγηθεί ελεύθερα τα γεγονότα και όταν χρησιμοποιούνται ερωτήσεις ανοικτού τύπου (Lamb et al., 2007). Τα συμπεράσματα αυτά, έδωσαν το έναυσμα σε πολλές χώρες, από τη δεκαετία του 1990, να συντάξουν πρωτόκολλα εξέτασης κακοποιημένων παιδιών και να παρέχουν εξειδικευμένη εκπαίδευση στους επαγγελματίες τους που θα έρθουν σε επαφή με τα παιδιά, με πρωτοπόρες χώρες την Αμερική (APSAC, 1990), την Αγγλία (Memorandum of Good Practice, Home-Office, 1992) και τον Καναδά (Step-Wise Interview Guidelines, των Yuille et al., 1993).

Τα πλείστα πρωτόκολλα ερευνητικής συνέντευξης κακοποιημένων παιδιών, έχουν υιοθετήσει το μοντέλο της δομημένης συνέντευξης, στο πλαίσιο της οποίας ακολουθούνται συγκεκριμένα στάδια και γίνεται χρήση σαφώς καθορισμένων τεχνικών. Στόχος της δομημένης συνέντευξης, είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και παράλληλα η αποφυγή του κινδύνου δευτερογενούς θυματοποίησης του ανήλικου (Θεμελή, 2014). Η δομημένη συνέντευξη, ακολουθεί τα εξής στάδια: (α) εισαγωγή στο θέμα της συνέντευξης, (β) ελεύθερη αφήγηση των γεγονότων, (γ) ερωτήσεις για εμπλουτισμό των πληροφοριών και (δ) κλείσιμο της συνέντευξης.

Τα πιο αξιόπιστα πρωτόκολλα σε διεθνές επίπεδο, τονίζουν την αναγκαιότητα της προετοιμασίας της συνέντευξης, της αξιολόγησης των αντιληπτικών ικανοτήτων του ανήλικου, της ικανότητας του να διακρίνει την αλήθεια από το ψέμα και του αναπτυξιακού του σταδίου, ως επίσης το «χτίσιμο» μιας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του ανακριτή και του παιδιού. Επιπρόσθετα, η θέσπιση των κανόνων της συνέντευξης, η ενθάρρυνση της ελεύθερης αφήγησης των γεγονότων, ο τύπος των ερωτήσεων και ο τρόπος διατύπωσης

τους, θεωρούνται καθοριστικής σημασίας (NICHHD, 1999· Achieving Best Evidence, Home-Office, 2002· Guidance on Interviewing Child Witnesses in Scotland, 2003).

2.1.4. Χρήση της «Κλιμακωτής» συνέντευξης στην Αστυνομία Κύπρου

Στην Κύπρο, παρόλο που μέχρι σήμερα δεν κατέστη δυνατό να συνταχθεί πρωτόκολλο που να διέπει την διαδικασία ερευνητικής συνέντευξης με κακοποιημένα παιδιά, ήδη από το 2003, έχει εφαρμοστεί στην Αστυνομία το μοντέλο της «Κλιμακωτής» συνέντευξης, στο πλαίσιο λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων από ευάλωτους μάρτυρες (Βέης, 2010β). Η εν λόγω τεχνική, αποτελείται από έξι στάδια, τα οποία επεξηγούνται και περιγράφονται ακολούθως: εισαγωγή, σύνδεση, ελεύθερη εξιστόρηση, ανοικτές ερωτήσεις, κλειστές ερωτήσεις και κλείσιμο. Να αναφερθεί ότι, είναι η μόνη πηγή που υπάρχει στην Κύπρο και γι' αυτό αυτά που ακολουθούν αναφέρονται στο Βέης (2010).

Στην εισαγωγή, τίθενται οι βάσεις και τα πλαίσια στα οποία θα διεξαχθεί η συνέντευξη. Κατά την έναρξη της συνέντευξης, τηρουμένων των διατάξεων της σχετικής νομοθεσίας, ο ανακριτής δηλώνει τα στοιχεία του, τα στοιχεία του μέλους που θα χειριστεί τα μηχανήματα οπτικογράφησης, τα στοιχεία του μάρτυρα και οποιουδήποτε προσώπου είναι παρόν κατά τη διάρκεια λήψης της κατάθεσης. Επιπλέον, δηλώνει τον τόπο και χρόνο έναρξης της κατάθεσης και ακολούθως, συστήνεται στον μάρτυρα, τον ενημερώνει για την ιδιότητα και τον ρόλο του, του εξηγεί την πορεία της όλης διαδικασίας, τις εγκαταστάσεις και τη λειτουργία τους, ως επίσης την σκοπιμότητα οπτικογράφησης της κατάθεσης (για παράδειγμα ότι θα παρουσιαστεί στο δικαστήριο). Στο τελευταίο μέρος της εισαγωγής, ο ανακριτής χρησιμοποιεί τεχνικές για να αξιολογήσει την νοητική ικανότητα του μάρτυρα και την ικανότητα του να διακρίνει την διαφορά από το ψέμα.

Το στάδιο της σύνδεσης, αποσκοπεί στην ομαλή έναρξη της επικοινωνίας μεταξύ ανακριτή και μάρτυρα και στην αποτελεσματική μετάβαση στην κύρια και ουσιαστική φάση της κατάθεσης. Κύριος στόχος, είναι η ανάπτυξη μιας θετικής σχέσης μεταξύ των δύο πλευρών, να μειωθεί το άγχος που νοιώθει ο μάρτυρας και να καθησυχαστούν πιθανές φοβίες και να γίνει η εξοικείωση του με το περιβάλλον. Ως εκ τούτου, ένας καλός ανακριτής θα πρέπει να θεμελιώσει μια σχέση εμπιστοσύνης, να επιδείξει ενσυναίσθηση

και να προσεγγίσει φιλικά το μάρτυρα. Τα θέματα που μπορούν να συζητηθούν είναι ευρύτερου ενδιαφέροντος (όπως για το σχολείο του, τους φίλους του, αγαπημένες δραστηριότητες), προκειμένου το παιδί να νοιώσει πιο άνετα και φιλικά. Όταν ο ανακριτής κρίνει ότι έχει επιτύχει τον στόχο του και είναι έτοιμος να προχωρήσει στην κύρια φάση της συνέντευξης, ερωτά τον μάρτυρα εάν γνωρίζει το λόγο που βρίσκεται στην Αστυνομία, εισάγοντας τον έτσι στο κρίσιμο ζήτημα.

Η ελεύθερη εξιστόρηση αποτελεί το ουσιαστικότερο μέρος της συνέντευξης και την πιο αξιόπιστη πηγή ακριβής πληροφόρησης. Σε αυτό το στάδιο, η συμπεριφορά του ανακριτή θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο εάν τελικά επιτευχθεί η άντληση των πληροφοριών που απαιτούνται για την στοιχειοθέτηση του υπό διερεύνηση αδικήματος. Ο καλός ανακριτής, ακούει ενεργά, ενθαρρύνει τον μάρτυρα να εξιστορήσει ή να συνεχίσει να εξιστορεί και δεν διακόπτει κατά την εξιστόρηση.

Στο στάδιο των ερωτήσεων (ανοικτών και κλειστών), ο ανακριτής, είναι σημαντικό να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στον τρόπο διατύπωσης των ερωτήσεων, έτσι ώστε να μην καθοδηγεί ή παραπλανεί τον μάρτυρα. Επιπλέον, να αποφεύγει τις πολλαπλές ή σύνθετες ερωτήσεις και να λαμβάνει υπόψη του την ηλικία του μάρτυρα. Συγκεκριμένα, όσο πιο μικρής ηλικίας είναι ο μάρτυρας, τόσο πιο απλές πρέπει να είναι οι ερωτήσεις.

Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου, οδηγούν σε αναλυτικότερες και ακριβέστερες καταθέσεις, ενώ παράλληλα μειώνουν τον κίνδυνο καθοδήγησης και υποβολής, αλλά και την εκμαίευση ψευδών και αναληθών ισχυρισμών (Sternberg et al., 1996· Lamb & Fauchier, 2001). Οι κλειστού τύπου ερωτήσεις, αποσκοπούν στον εμπλουτισμό ενός στοιχείου που αναφέρθηκε κατά την αφήγηση του μάρτυρα και στην εκμαίευση πιο συγκεκριμένων πληροφοριών για την υπό διερεύνηση υπόθεση (Saywitz & Camparo, 1998). Συγκεκριμένα, στο στάδιο αυτό, γίνεται προσπάθεια αποσαφήνισης, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, συγκεκριμένων στοιχείων της κατάθεσης του μάρτυρα για το «ποιος», «πότε», «που», «τι», «πως», «γιατί», σχετικά με άλλους μάρτυρες ή άλλα πρόσωπα στα οποία έγινε άμεσο παράπονο, για τη χρονική σειρά των γεγονότων που αναφέρθηκαν και εάν αυτό που

ανέφερε ξανασυνέβηκε στο παρελθόν. Κατά τη λήξη του εν λόγω σταδίου, ο ανακριτής καλεί τον μάρτυρα, εάν το επιθυμεί, να προσθέσει οτιδήποτε δεν έχει αναφέρει και το οποίο θεωρεί σημαντικό.

Κάθε συνέντευξη, ανεξάρτητα από το επίπεδο ολοκλήρωσης της, πρέπει να κλείνει με το στάδιο του κλεισίματος. Στόχος αυτού του σταδίου, είναι να εγκαταλείψει ο μάρτυρας το δωμάτιο που λαμβάνεται η συνέντευξη, με θετικά συναισθήματα (Βέης, 2010β). Μία σωστή ολοκλήρωση της συνέντευξης, πρέπει να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα κύρια σημεία: (α) Συντονισμό του ανακριτή με τον εξεταστή της υπόθεσης ή τον χειριστή των μηχανημάτων για τυχόν αναγκαίες ερωτήσεις που παραβλέφθηκαν· (β) Περίληψη των σημαντικών στοιχείων της κατάθεσης· (γ) Απάντηση σε τυχόν απορίες ή ερωτήσεις του μάρτυρα· (δ) έκφραση ευχαριστίας και εκτίμησης προς το μάρτυρα για τη συνεργασία και τη βοήθεια του· (ε) παροχή συμβουλών και χρήσιμων πληροφοριών, όπως για παράδειγμα υπηρεσίες που μπορεί να αποταθεί για περαιτέρω βοήθεια· και (στ) αποφόρτιση του ανήλικου και επαναφορά ενός κλίματος ηρεμίας και ασφάλειας.

Όπως προτείνεται και στα περισσότερα πρωτόκολλα, τα πιο πάνω μπορούν να επιτευχθούν με το να οδηγήσει ο ανακριτής την συζήτηση σε ουδέτερα θέματα, παρόμοια με εκείνα που συζητήθηκαν στο στάδιο της δημιουργίας μιας σχέσης εμπιστοσύνης (Achieving Best Evidence, Home-Office, 2007· NICHD Forensic Interview Protocol, 1999· Washington State Child Interview Guide, 2007). Στο τέλος της συνέντευξης, ο ανακριτής αναφέρει το χρόνο λήξης της συνέντευξης (όπως προνοείται στο άρθρο 10 του περί Προστασίας Μαρτύρων Νόμου 95(Ι)/2001).

Καθοριστικό ρόλο για μία επιτυχημένη συνέντευξη, από ένα ανήλικο μάρτυρα, διαδραματίζει η προσωπικότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ανακριτή. Από τον ανακριτή θα κριθεί εάν με την ολοκλήρωση της συνέντευξης θα εκμαιευθεί μία αξιόπιστη και πλούσια σε πληροφορίες κατάθεση, και παράλληλα εάν έχει προστατευθεί ο ανήλικος από τον κίνδυνο επαναθυματοποίησης του. Αναμφίβολα, ακόμα και αν χρησιμοποιείται το

αποτελεσματικότερο και αξιόπιστο εργαλείο, αν αυτό πέσει στα χέρια ενός ανεπαρκούς επαγγελματία, μπορεί να οδηγήσει σε ολέθρια αποτελέσματα (Θεμελή, 2014).

2.2 Νομοθετικό Πλαίσιο

Στην συνέχεια γίνεται ανασκόπηση του Νομοθετικού πλαισίου στην Κύπρο που σχετίζεται με τις περιπτώσεις παιδιών που εμπλέκονται στις υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις των κρατών για προστασία των παιδιών θυμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στην Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση, η οποία θεωρείται ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση. Τέλος, γίνεται αναφορά στη Κυπριακή νομοθεσία, με έμφαση σε άρθρα που σχετίζονται με το χειρισμό ανηλίκων, στο πλαίσιο διερεύνησης τέτοιας φύσεως υποθέσεων.

2.2.1. Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Στις 20 Νοεμβρίου 1989, η διεθνής κοινότητα, επαναβεβαίωσε τη δέσμευση της στο σεβασμό και την εκτίμηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, με την υιοθέτηση της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), για τα Δικαιώματα του Παιδιού (εφεξής: Σύμβαση). Η υιοθέτηση της Σύμβασης, θεσμοθετεί μια νέα αντίληψη για την παιδικότητα και αναγνωρίζει ένα αναβαθμισμένο καθεστώς στο παιδί, στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας (Κουρσουμπά, 2014). Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Ο.Η.Ε., η Σύμβαση ενσωματώθηκε στο Δίκαιο όλων των κρατών μελών του Διεθνούς Οργανισμού, εκτός των ΗΠΑ και Σομαλίας (United Nations Treaty Collection). Η Κύπρος, κατέθεσε εμπράκτως τη δέσμευση της στα δικαιώματα του Παιδιού, επικυρώνοντας τη Σύμβαση με το Νόμο 243/1990.

Αναφορικά με τις πρόνοιες της Σύμβασης, που άπτονται άμεσα του θέματος της Σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, επισημαίνονται τα ακόλουθα:

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για το σκοπό αυτό, οφείλουν να παίρνουν όλα τα μέτρα επί εθνικού, διμερούς και πολυμερούς επιπέδου για να εμποδίσουν: (α) την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα, (β) την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες και (γ) την εκμετάλλευση των παιδιών με σκοπό την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα (Νόμος 243/1990, άρθρο 34).

Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο Νόμο, «παιδί θεωρείται κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία» (άρθρο 1).

2.2.2. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, έδωσε τη δυνατότητα διαμόρφωσης ενός ισχυρού και διευρυμένου νομικού πλαισίου προστασίας των παιδιών (Κουρσουμπά, 2015). Ωστόσο, η ανησυχητική αύξηση των ποσοστών της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, έδωσαν το έναυσμα στην πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την ενίσχυση του θεσμικού οπλοστασίου.

Επιστέγασμα της εν λόγω πρωτοβουλίας, θεωρείται η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση, η οποία υπογράφηκε στις 25 Οκτωβρίου 2007, στο πλαίσιο της 28^{ης} Συνόδου των Ευρωπαϊκών Υπουργών Δικαιοσύνης, που πραγματοποιήθηκε στο νησί Lanzarote της Ισπανίας (Ministry Of Foreign Affairs, 2007). Η Σύμβαση αυτή, γνωστή και ως Σύμβαση Lanzarote, ποινικοποιεί τη σεξουαλική κακοποίηση, την παιδική πορνεία και πορνογραφία, τη συμμετοχή παιδιού σε πορνογραφικές παραστάσεις, τη διαφθορά παιδιών και την άγρα παιδιών για σεξουαλικούς σκοπούς. Αποτελεί σημαντικό διεθνές πρότυπο και παρέχει μια σφαιρική προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού (Βουλή των

Αντιπροσώπων, 2014). Η Κυπριακή Δημοκρατία, κατέστη το 35^ο μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης που επικύρωσε τη Σύμβαση Lanzarote (ΚΥΠΕ, 2015).

2.2.3. Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος 91(I)/2014

Η αποτελεσματική εφαρμογή των προνοιών της Σύμβασης Lanzarote, κατέστη δυνατή, με την ψήφιση από την Βουλή των Αντιπροσώπων, τον Ιούλιο του 2014, του Νόμου 91(I)/2014 περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας. Ο Νόμος, όπως αναφέρεται άλλωστε και στο Προοίμιο του, αποσκοπεί σε εναρμόνιση με τις σχετικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και σε καλύτερη εφαρμογή των σχετικών πράξεων των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Από την υιοθέτηση του, το εθνικό νομικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας, αναθεωρείται.

Ο εν λόγω Νόμος, προνοεί για την πρόληψη, δίωξη, αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, ως επίσης, την παροχή συνδρομής και στήριξης στα θύματα. Επιπλέον, προβλέπει, σε περιπτώσεις καταδίκης, αυστηρές ποινές για τους θύτες, γεγονός που υποδηλώνει ότι η Πολιτεία, αντιμετωπίζει τέτοιες πράξεις, ως αποτρόπαια εγκλήματα (Κουρσουμπά, 2014). Σημαντικό του στοιχείο, είναι πως πλέον, όλα τα αδικήματα σεξουαλικής φύσης εναντίον παιδιών, βρίσκονται σε ένα πλαίσιο και αντιμετωπίζονται μαζί, τόσο ως προς τις διαδικασίες για τη δίωξη των αδικημάτων αλλά και για την πρόληψη τους και την στήριξη των θυμάτων.

Όπως ορίζει το άρθρο 2, εμπλεκόμενες υπηρεσίες είναι, μεταξύ άλλων, η Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, το Υπουργείο Υγείας, οι Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης και η Αστυνομία.

Στο άρθρο 29, προβλέπονται οι επιπρόσθετες υποχρεώσεις του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας και του Αρχηγού Αστυνομίας, σε σχέση με την ποινική έρευνα και δίωξη των εν λόγω αδικημάτων, στο πλαίσιο των εξουσιών και αρμοδιοτήτων τους. Στις υποχρεώσεις αυτές περιλαμβάνονται, η λήψη των αναγκαίων μέτρων προκειμένου να διασφαλίζουν ότι, η ποινική διαδικασία έχει προτεραιότητα και διεξάγεται χωρίς καθυστέρηση, ότι η διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας δεν θα επιδεινώσει την τραυματική εμπειρία που βίωσε το θύμα. Επιπρόσθετα, να εξασφαλίζουν ότι τα πρόσωπα οι μονάδες ή οι Υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένες με την ποινική έρευνα, δίωξη και προσαγωγή των αδικημάτων, τυγχάνουν της ανάλογης επιμόρφωσης σε σχέση με την εφαρμογή της Νομοθεσίας, ως επίσης να θέσουν στη διάθεση τους αποτελεσματικά εργαλεία έρευνας, καθώς και άλλα απαραίτητα μέσα και διευκολύνσεις.

Όλες οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες (κυβερνητικές και μη) έχουν υποχρέωση να μεταχειρίζονται τα θύματα με τον οφειλόμενο σεβασμό της αξιοπρέπειας τους, αναγνωρίζουν τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα τους, ιδίως στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, ως επίσης να διασφαλίζουν ότι τυγχάνουν ειδικής μεταχείρισης που να ανταποκρίνεται με τον καλύτερο τρόπο στο συμφέρον τους, την κατάσταση τους, την ηλικία και το βαθμό της ωριμότητας τους (άρθρο 31).

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42, οι διωκτικές αρχές, έχουν υποχρέωση να διασφαλίζουν ότι, οι συνεντεύξεις με το θύμα, θα πραγματοποιούνται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, σε χώρους σχεδιασμένους ή προσαρμοσμένους για το σκοπό αυτό και ότι αυτές, θα διεξάγονται από επαγγελματίες ειδικά εκπαιδευμένους, ως επίσης και του ίδιου φύλου με το θύμα. Όπως καθορίζεται επίσης στο άρθρο 43, οι διωκτικές αρχές, οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι στο πλαίσιο της ποινικής έρευνας τέτοιων αδικημάτων, όλες οι συνεντεύξεις με το παιδί, μάρτυρα ή θύμα, οπτικογραφούνται (τηρουμένων των προϋποθέσεων και κανόνων που προβλέπονται στον Περί Προστασίας Μαρτύρων Νόμο 95(I)/2001, άρθρα 9 και 10 αντίστοιχα) και ότι αυτές, κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, θεωρούνται ως ικανή μαρτυρία, δυνάμει του περί Αποδείξεως Νόμου.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για το άρθρο 54, το οποίο προνοεί την υποχρέωση όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών να προωθούν την τακτική κατάρτιση του προσωπικού τους που ενδέχεται να έρθουν σε επαφή με ανήλικα θύματα κακοποίησης ή εκμετάλλευσης, περιλαμβανομένων των αστυνομικών που εργάζονται στην πρώτη γραμμή.

Ως ένα πολύ θετικό βήμα, για την αποτελεσματικότερη διαχείριση θεμάτων (πρόληψης και καταπολέμησης) σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, μπορεί να χαρακτηριστεί η πρόσφατη απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου να προχωρήσει στην σύσταση Υπουργικής Επιτροπής, για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση, τη σεξουαλική κακοποίηση και την παιδική πορνογραφία. Οι στόχοι και οι δράσεις της Εθνικής Στρατηγικής, θα επικεντρώνονται στην πρόληψη και καταστολή της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης παιδιών, την στήριξη των θυμάτων αλλά και τη θεραπεία του θύτη. Σύμφωνα με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, κ. Ιωνά Νικολάου, μέσα από τη Στρατηγική θα επιδιωχθεί η παροχή συγκεκριμένων κατευθύνσεων σε όλες τις υπηρεσίες, που θα στοχεύει στην καλύτερη συνεργασία μεταξύ όλων των υπηρεσιών που θα οδηγήσει σε καλύτερα αποτελέσματα (ΚΥΠΕ, 2015).

2.3 Χειρισμός και Διερεύνηση των υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων από την Αστυνομία Κύπρου

Η διερεύνηση και στοιχειοθέτηση των υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, εμπίπτει στις κύριες αρμοδιότητες της Αστυνομίας Κύπρου. Πέραν από τη Νομοθεσία, το έργο των μελών της Αστυνομίας, ρυθμίζεται από σχετικές Αστυνομικές Διατάξεις, εγκυκλίους του Αρχηγού Αστυνομίας, ως επίσης άλλα επίσημα έγγραφα που κωδικοποιούν την Αστυνόμευση και καθοδηγούν τα μέλη της Αστυνομίας που χειρίζονται περιστατικά κακοποίησης ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης. Πολύ πρόσφατα, η Αστυνομία έκδωσε ένα Συμβουλευτικό Εγχειρίδιο Χειρισμού Ανηλίκων παραβατών και ανηλίκων θυμάτων (2015), το οποίο αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση

των αστυνομικών σε θέματα χειρισμού ανήλικων παραβατών και θυμάτων, καθώς και στην προαγωγή και προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Στο εν λόγω εγχειρίδιο, καταγράφονται συνοπτικά, τα πρόσθετα δικαιώματα που απολαμβάνουν οι ανήλικοι, τα οποία πηγάζουν από την Εθνική Νομοθεσία, τις Διεθνείς Συμβάσεις και τις Αστυνομικές Διατάξεις.

Ο ρόλος της Αστυνομίας Κύπρου, εστιάζεται στην διερεύνηση κάθε καταγγελίας, στη συλλογή μαρτυρίας και τεκμηρίων που στοιχειοθετούν την κακοποίηση και στην προσαγωγή των υπόπτων ενώπιον της Δικαιοσύνης, εφόσον υπάρχουν επαρκή στοιχεία και μαρτυρίες. Περαιτέρω, προνοεί για την λήψη προστατευτικών μέτρων για τα θύματα, καθώς και την ενημέρωση και συντονισμό με άλλες συναρμόδιες Υπηρεσίες, στοχεύοντας στην βέλτιστη συλλογική παρέμβαση (Βέης, 2006). Αναμφίβολα, ο χειρισμός τέτοιας φύσεως υποθέσεων, απαιτεί ιδιαίτερη ευαισθησία από όλους τους επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διερεύνηση τους, αλλά και συνεργασία μεταξύ τους, για το συμφέρον του παιδιού (Κουρσουμπά, 2015).

Όταν γίνει μία καταγγελία, άμεσα ο εξεταστής της υπόθεσης, πληροφορεί τους ενδιαφερόμενους για τις νομικές διαδικασίες που ακολουθούνται και παράλληλα ενημερώνει λειτουργούς άλλων αρμόδιων Υπηρεσιών, κατά κανόνα των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (Υ.Κ.Ε.), ούτως ώστε να εμπλακούν στα περιστατικά και να αναλάβουν το κομμάτι που τους αναλογεί. Ταυτόχρονα, μεριμνά όπως το συντομότερο δυνατό ληφθεί κατάθεση από το ανήλικο θύμα ή μάρτυρα, ως επίσης για την διευθέτηση της Ιατροδικαστικής εξέτασης του ανήλικου, όταν αυτό κρίνεται σκόπιμο και εφόσον δικαιολογείται από τη φύση του υπό διερεύνηση αδικήματος.

Εάν από την εξασφαλισθείσα μαρτυρία, στοιχειοθετείται το υπό διερεύνηση αδίκημα, ο ανακριτής ασκεί τις εξουσίες που το παρέχει ο νόμος και προχωρεί στη σύλληψη και προσαγωγή του προσώπου που φέρεται ως ύποπτο για τη διάπραξη του αδικήματος, ενώπιον της Δικαιοσύνης. Στις περιπτώσεις που κρίνεται σκόπιμο, μεριμνά σε συνεργασία με τις Υ.Κ.Ε., για την προστασία των ανήλικων θυμάτων, χρησιμοποιώντας τα ένδικα μέσα που προβλέπονται από την Νομοθεσία. Όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις εν

λόγω Υπηρεσίες, έχουν ως βασικό κριτήριο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του παιδιού, την ευημερία και την ασφάλεια του (Βέης, 2006).

Από το 2010, η Ηγεσία της Αστυνομίας, με αφορμή την αύξηση των καταγγελιών σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, αλλά και την ιδιαιτερότητα διερεύνησης των εν λόγω υποθέσεων, αποφάσισε όπως όλες οι υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, διερευνώνται από τα Τμήματα Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων. Σύμφωνα με τη σχετική εγκύκλιο του Αρχηγού Αστυνομίας (ΑΑΕ 13/2010), οι εν λόγω υποθέσεις πρέπει να εξετάζονται κατά προτεραιότητα, με πλήρη εχεμύθεια και σοβαρότητα και να διερευνώνται από μέλη που έτυχαν εξειδικευμένης εκπαίδευσης.

2.3.1. Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων

Από τον Αύγουστο του 2002, συστάθηκε και λειτουργεί στην Κυπριακή Αστυνομία, το Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων, το οποίο υπάγεται στο Τμήμα Ανιχνεύσεως Εγκλημάτων του Αρχηγείου Αστυνομίας (Αστυνομική Διάταξη 3/36). Ο ρόλος του Γραφείου, είναι κυρίως εποπτικός και συντονιστικός, ωστόσο, έχει αυξημένες ευθύνες και καθήκοντα. Μεταξύ των κυριότερων καθηκόντων του, είναι παρακολούθηση των υποθέσεων κακοποίησης ανηλίκων και βίας στην οικογένεια που αναφέρονται σε αστυνομικούς σταθμούς παγκύπρια και συνεργασία με αστυνομικούς ανακριτές και λειτουργούς άλλων συναρμόδιων υπηρεσιών.

Επίσης, στα καθήκοντα περιλαμβάνεται η τήρηση ηλεκτρονικού αρχείου με όλα τα περιστατικά που αναφέρθηκαν στην Αστυνομία σε παγκύπρια βάση. Σύμφωνα με το εν λόγω αρχείο, μεταξύ 2004-2013, διερευνήθηκαν από την Αστυνομία 1338 υποθέσεις κακοποίησης ανηλίκων, εκ των οποίων οι 357 αφορούσαν σεξουαλικά αδικήματα. Κατά το 2014, από το σύνολο των 160 υποθέσεων κακοποίησης ανηλίκων, οι 55 αφορούσαν σεξουαλικά αδικήματα σε βάρος ανηλίκων.

Επιπρόσθετα, το Γραφείο έχει αναλάβει την τήρηση αρχείου καταδικασθέντων για σεξουαλικής φύσεως αδικήματα και την διοργάνωση εκπαιδεύσεων σε συνεργασία με την

Αστυνομική Ακαδημία. Σύμφωνα με πληροφορίες που αντλήθηκαν από το εν λόγω Γραφείο, από το 2003 μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2015, διοργανώθηκαν στην Αστυνομική Ακαδημία τρεις εξειδικευμένες εκπαιδεύσεις που αφορούσαν την διερεύνηση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, ως επίσης τέσσερις εκπαιδεύσεις που αφορούσαν την τεχνική λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων. Πέραν από τις εξειδικευμένες εκπαιδεύσεις, στην Αστυνομική Ακαδημία διδάσκονται θέματα που άπτονται των σχετικών με το θέμα νομοθεσιών, στα πλαίσια της βασικής εκπαίδευσης δοκίμων αστυφυλάκων αλλά και άλλων εκπαιδεύσεων που παρακολουθούν μέλη της Αστυνομίας όλων των βαθμίδων (Αστυνομική Διάταξη 3/36).

2.3.2. Οπτικογραφημένες καταθέσεις

Η οπτικογραφημένη κατάθεση, αποτελεί μία βιντεοσκοπημένη αντανάκλαση ευρύτερων κοινωνικών προβλημάτων, όπως η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών. Η ορθή λήψη μίας τέτοιας κατάθεσης, φροντίζει να παρέχει πλούσια αποδεικτικά στοιχεία, αξιόπιστες πληροφορίες και να δομήσει μια σωστή μαρτυρία (Κυριακίδου & Ζάλαφ, 2014).

Ο θεσμός των οπτικογραφημένων καταθέσεων, εισήχθηκε στην Κυπριακή έννομη τάξη το 2000, με την ψήφιση του περί Βίας στην Οικογένεια Νόμου 119(I)/2000, ο οποίος προνοεί την οπτικογράφηση των καταθέσεων που λαμβάνει η Αστυνομία, από θύματα και μάρτυρες σε αδικήματα που διαπράττονται κατά παράβαση του εν λόγω νόμου. Οι ίδιες πρόνοιες, συμπεριλήφθηκαν αργότερα στον περί Προστασίας Μαρτύρων Νόμο (95(I)/2001), στον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμο (60(I)/2014), καθώς και στον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμεταλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο (91(I)/2014).

Το 2003, έχουν εγκατασταθεί μηχανήματα λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων, σε ειδικά διαμορφωμένα και εξοπλισμένα δωμάτια, τόσο στο Αρχηγείο Αστυνομίας, όσο και σε όλες τις Αστυνομικές Διευθύνσεις, με εξαίρεση της Επαρχίας Μόρφου. Αποσκοπώντας στην εξειδίκευση των μελών της στην τεχνική λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων, η Αστυνομία ανέθεσε τις δύο πρώτες εκπαιδεύσεις σε εμπειρογνώμονες από το Ηνωμένο

Βασίλειο (United Nations CRC/C/CYP/3-4). Σύμφωνα με οδηγίες του Αρχηγού Αστυνομίας, επί εγκυκλίων του που ρυθμίζουν τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων, αυτές λαμβάνονται μόνο από μέλη που έτυχαν της σχετικής εξειδικευμένης εκπαίδευσης, τα οποία σήμερα ανέρχονται σε 93 παγκυπρίως. Η ευθύνη για την υλοποίηση, επίβλεψη και βελτίωση του θεσμού των οπτικογραφημένων καταθέσεων στην Κύπρο, ανατέθηκε στο Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων.

Η πρώτη οπτικογραφημένη κατάθεση ανήλικου, λήφθηκε το 2004, ενώ την ίδια χρονιά, έγινε για πρώτη φορά αποδεκτή οπτικογραφημένη κατάθεση ανήλικου, ως η κύρια μαρτυρία του θύματος, σε δίκη ενώπιον του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας. Όσον αφορά την ποιότητα των οπτικογραφημένων καταθέσεων της Κύπρου, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της πρώτης ακαδημαϊκής έρευνας, η οποία δημοσιεύτηκε το 2011, είναι εξίσου ικανοποιητική με άλλες επτά χώρες, ως προς τα είδη ερωτήσεων, συμπεριφορές αστυνομικών, συλλογή στοιχείων και δομή συνέντευξης (Κυριακίδου & Ζάλαφ, 2014).

Σκοπός μιας οπτικογραφημένης κατάθεσης, όπως άλλωστε και μίας γραπτής κατάθεσης που λαμβάνει η Αστυνομία από ένα μάρτυρα ή θύμα εγκλήματος, είναι η άντληση ικανοποιητικής μαρτυρίας που θα βοηθήσει την διερεύνηση και τεκμηρίωση της υπό διερεύνηση υπόθεσης. Η οπτικογραφημένη κατάθεση, δεν είναι μία θεραπευτική ή ψυχολογική συνέντευξη, αλλά μία αστυνομική συνέντευξη, στηρικτική και βοηθητική για το μάρτυρα, αφού είναι προσαρμοσμένη στις ψυχολογικές διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά του θύματος/μάρτυρα (Βέης, 2010β).

Στόχος της είναι η ελαχιστοποίηση του ενδεχομένου επανεξιστόρησης των ίδιων γεγονότων από το θύμα, είτε σε άλλους επαγγελματίες, είτε κατά την εκδίκαση της υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου, γεγονός που θα συμβάλει στην αποφυγή αχρείαστων τραυματικών εμπειριών ή και επαναθυματοποίησης του παιδιού. Συγκριτικά με την παραδοσιακή γραπτή κατάθεση, η οπτικογραφημένη κατάθεση, λόγω της πιο φιλικής προς τον ευάλωτο μάρτυρα διαδικασίας, αναμένεται ότι θα είναι πιο επιτυχής και αποτελεσματική. Το κριτήριο ωστόσο που θα καθορίσει την εν λόγω διαδικασία ως επιτυχή, ειδικά στις περιπτώσεις ανήλικων θυμάτων, είναι η ευημερία και προστασία των

θυμάτων, ως επίσης η παροχή σε αυτό της αρμόζουσας επαγγελματικής και ανθρώπινης μεταχείρισης στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης (Βέης, 2010β).

Μεταξύ των κυριότερων πλεονεκτημάτων που προσφέρει μία οπτικογραφημένη κατάθεση, σε σχέση με μία γραπτή κατάθεση, είναι η καταγραφή και μεταφορά αυτούσιων μηνυμάτων του μάρτυρα, δηλαδή ακριβώς αυτών που εξέφρασε (για παράδειγμα δηλώσεις, συναισθήματα και γλώσσα του σώματος,) και ως εκ τούτου δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το περιεχόμενο της ή το κατά πόσο ο μάρτυρας πράγματι είπε ή όχι αυτά που καταγράφηκαν στην ταινία. Αυτό συντείνει και στην αποτροπή υποβολής ισχυρισμών της υπεράσπισης, ότι ο μάρτυρας (κυρίως ανήλικος), παρασύρθηκε, πιέστηκε ή καθοδηγήθηκε από τον ανακριτή κατά τη λήψη της κατάθεσης. Εντούτοις, πέραν από τα πλεονεκτήματα, η εν λόγω κατάθεση, έχει και μειονεκτήματα, με κυριότερο τον κίνδυνο επηρεασμού ή καθοδήγησης του μάρτυρα από τον ανακριτή, στην προσπάθεια του τελευταίου να αντλήσει όσο το δυνατό περισσότερη μαρτυρία (Βέης, 2010β).

Κεφάλαιο 3

Μεθοδολογία Έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας και πιο συγκεκριμένα τα βήματα που ακολουθήθηκαν, ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός της πτυχιακής εργασίας. Για σκοπούς εκπόνησης της παρούσας εργασίας, έχει επιλεγεί η ποιοτική έρευνα, διότι, η ερευνήτρια επιδιώκει να μελετήσει εις βάθος το συγκεκριμένο θέμα που την ενδιαφέρει. Η ποιοτική έρευνα, έχει ως βασική υπόθεση, ότι το κάθε άτομο είναι μοναδικό και αξίζει μελέτης (Παπαναστασίου, 2005).

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας, είναι να εξετάσει την διαδικασία που ακολουθείται από την Αστυνομία, πριν και κατά την διάρκεια λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης από ένα ανήλικο θύμα ή ανήλικο μάρτυρα, στο πλαίσιο διερεύνησης υπόθεσης σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Επίσης, η έρευνα εξετάζει προβλήματα ή/και δυσκολίες που τυχόν να αντιμετωπίζουν οι ανακριτές που λαμβάνουν τις εν λόγω καταθέσεις. Τέλος, παραθέτονται απόψεις και εισηγήσεις για περαιτέρω βελτίωση τόσο της διαδικασίας όσο και της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

3.1 Σχεδιασμός Συνέντευξης

Για την διεκπεραίωση της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν δομημένες συνεντεύξεις που αφορούσαν σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Πιο συγκεκριμένα, έχει καταρτιστεί δομημένο ερωτηματολόγιο με σκοπό να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα, μετά από μελέτη της βιβλιογραφίας. Η ερευνήτρια, στηριζόμενη σε συγκεκριμένες θεωρητικές προσεγγίσεις τις οποίες μελέτησε όσον αφορά τη λήψη καταθέσεων από ανήλικα θύματα και μάρτυρες αδικημάτων σεξουαλικής κακοποίησης, κατάρτισε το δικό της ερευνητικό εργαλείο (Παράρτημα Α').

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 33 ερωτήσεις οι οποίες είναι οργανωμένες, ώστε να καλύπτουν θέματα όπως: η οπτικογραφημένη κατάθεση, τα χαρακτηριστικά των ανηλίκων μαρτύρων, η λήψη καταθέσεων από επαγγελματίες και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας της συνέντευξης και η εκπαίδευση των ανακριτών.

Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν για την έρευνα, ακολούθησαν τη μορφή ποιοτικών δομημένων συνεντεύξεων. Έγινε πιλοτικός έλεγχος του ερωτηματολογίου για να εντοπιστούν τυχόν αδυναμίες του. Η διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν περίπου ανάμιση ώρα.

3.2 Προσβασιμότητα στο δείγμα

Αρχικά ετοιμάστηκε και αποστάληκε επιστολή προς τον Αρχηγό Αστυνομίας Κύπρου (Παράρτημα Β'). Αφού εξασφαλίστηκε άδεια για πρόσβαση σε στατιστικά στοιχεία, σε προγράμματα εξειδικευμένων εκπαιδεύσεων και στον ονομαστικό κατάλογο των εκπαιδευμένων μελών στη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων, έγινε μια τυχαία επιλογή του δείγματος από τον συγκεκριμένο κατάλογο εκπαιδευμένων μελών. Στη συνέχεια, το δείγμα ενημερώθηκε τηλεφωνικώς από την ερευνήτρια. Όλοι οι υποψήφιοι συμμετέχοντες αποδέχτηκαν πρόθυμα να συνεργαστούν εθελοντικά και αμισθί για την διεκπαιρέωση της έρευνας. Έτσι, διευθετήθηκε η συνάντηση, με κάθε άτομο ξεχωριστά, σε βολικό χρόνο και τόπο.

Οι συνεντεύξεις άρχισαν στις 28/9/2015 και ολοκληρώθηκαν στις 16/10/15.

3.3 Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

Τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν δώδεκα μέλη της Αστυνομίας, έμπειρα στη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων. Από αυτούς οι οκτώ ήταν γυναίκες και οι τέσσερις άνδρες. Τα μέλη αυτά εργάζονται στο Αρχηγείο Αστυνομίας και στις Αστυνομικές Διευθύνσεις Λευκωσίας, Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου, Αμμοχώστου και Μόρφου. Οι ηλικίες

των συμμετεχόντων, κυμαίνονταν μεταξύ 30-43 ετών. Όσον αφορά την οικογενειακή τους κατάσταση, οι εννέα είναι παντρεμένοι, ένας διαζευγμένος, ένας ελεύθερος και ένας σε συμβίωση. Το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, διακρίθηκε στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση και στις Μεταπτυχιακές Σπουδές, με αντιστοιχία οκτώ προς τέσσερα.

Σχετικά με τα χρόνια που έχουν περάσει από τότε που εκπαιδεύτηκαν, δύο από τους συμμετέχοντες ανέφεραν δέκα χρόνια, οι τέσσερις ανέφεραν επτά χρόνια, άλλοι τέσσερις ανέφεραν πέντε χρόνια και οι δύο ανέφεραν τέσσερα χρόνια. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί πως όλοι οι συμμετέχοντες έλαβαν οπτικογραφημένες καταθέσεις από ανήλικους, στα πλαίσια διερευνώμενων υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης, στις οποίες οι ανήλικοι ήταν θύματα ή μάρτυρες. Σχεδόν σε όλες τις καταθέσεις που έλαβαν, ο ανήλικος ήταν του ίδιου φύλου με το συμμετέχοντα.

3.4 Αδυναμίες της έρευνας

Κατά τον πιλοτικό έλεγχο του ερωτηματολογίου, εντοπίστηκε πως σε μερικές από τις ερωτήσεις επαναλαμβανόταν περίπου η ίδια απάντηση. Ωστόσο, το ερωτηματολόγιο δεν διαφοροποιήθηκε με το σκεπτικό ότι ο κάθε συμμετέχοντας θα απαντούσε με το δικό του συγκεκριμένο τρόπο σε κάθε ερώτηση και ότι αυτό θα βοηθούσε περαιτέρω την έρευνα εξασφαλίζοντας όσο το δυνατό περισσότερα στοιχεία.

Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί πως η ερευνήτρια, έχει εργαστεί στο Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων, έχει εκπαιδευτεί στο θέμα και είναι έμπειρη στη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων. Αυτό, ίσως να έχει επηρεάσει τον τρόπο που έχει καταρτιστεί το ερωτηματολόγιο. Μάλιστα, η ερευνήτρια γνώριζε το δείγμα μέσω της συνεργασίας που είχε στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Παρ' όλα αυτά, μερίμνησε όπως να μην επηρεαστεί η έρευνα. Συγκεκριμένα, ζητούσε από τους συμμετέχοντες ολοκληρωμένες απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα.

Ακόμη μία πιθανή αδυναμία της έρευνας είναι ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν σχετικά λίγοι σε αριθμό.

3.5 Τεχνικές Ανάλυσης Δεδομένων

Για την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που συλλέχτηκαν από τις δομημένες συνεντεύξεις, έχει χρησιμοποιηθεί η διαδικασία της θεματικής ανάλυσης. Συγκεκριμένα, μετά την εις βάθος μελέτη των καταγεγραμμένων δεδομένων, δημιουργήθηκαν θεματικές ενότητες, οι οποίες αντικατοπτρίζουν την εμπειρία των συμμετεχόντων, στην διαδικασία λήψης οπτικογραφημένης κατάθεσης από ένα ανήλικο θύμα ή ανήλικο μάρτυρα σεξουαλικής κακοποίησης. Οι θεματικές ενότητες, αποτελούν το απόσταγμα που προσφέρει τη βαθύτερη κατανόηση και επεξεργασμένη γνώση για τους συμμετέχοντες (Μαντζούκας, 2007).

3.6 Θέματα Ηθικής και Δεοντολογίας

Σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας που διέπουν την διεξαγωγή μίας έρευνας, οι ερευνητές έχουν υποχρέωση, μεταξύ άλλων, να πιστοποιήσουν ότι τα άτομα που θα λάβουν μέρος στην έρευνα, έδωσαν την συγκατάθεση τους εθελοντικά, χωρίς οποιονδήποτε εξαναγκασμό και κατόπιν σχετικής ενημέρωσης για το περιεχόμενο, τη διαδικασία της έρευνας και τους ενδεχόμενους κινδύνους που μπορούν να υποστούν λόγω της έρευνας. Επιπλέον, να διασφαλίσουν την εμπιστευτικότητα και την ανωνυμία των στοιχείων των συμμετεχόντων, με τρόπο που να μην μπορεί οποιοσδήποτε να συνδέσει τα αποτελέσματά με κάποιο συγκεκριμένο άτομο (Παπαναστασίου, 2005).

Βάσει των πιο πάνω, πριν από την έναρξη της συνέντευξης, η ερευνήτρια ζήτησε από τους συμμετέχοντες να μελετήσουν ενημερωτικό φυλλάδιο που ετοίμασε (Παράρτημα Γ'), μέσω του οποίου τους πληροφορούσε, μεταξύ άλλων, για το σκοπό της έρευνας, τις λεπτομέρειες σχετικά με τις ερωτήσεις που θα κληθούν να απαντήσουν, τη διάρκεια της συνέντευξης και τους λόγους που επιλέγηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα. Επιπρόσθετα, τους έχει τονιστεί το γεγονός ότι δεν είναι υποχρεωμένοι να συμμετάσχουν στην έρευνα, ότι δεν υπάρχουν οποιοδήποτε κίνδυνοι από τη συμμετοχή τους και πως όλες οι πληροφορίες που θα δοθούν είναι εμπιστευτικές και ανώνυμες.

Μετά την μελέτη του ενημερωτικού φυλλαδίου, η ερευνήτρια κάλεσε τους συμμετέχοντες, εάν επιθυμούν, να δώσουν τη γραπτή συγκατάθεση για την συμμετοχή τους στην έρευνα, προσυπογράφοντας σχετικό έγγραφο (Παράρτημα Δ'). Με την υπογραφή του εν λόγω εγγράφου, οι συμμετέχοντες διαβεβαίωναν ότι συμμετείχαν στην έρευνα με τη θέληση τους και ότι κατανόησαν τις πληροφορίες αναφορικά με τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας.

Κεφάλαιο 4

Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Στο εν λόγω κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που συλλέγηκαν από τις δομημένες συνεντεύξεις, μέσω της θεματικής ανάλυσης. Συγκεκριμένα, μετά από την εις βάθος μελέτη των καταγεγραμμένων δεδομένων, τα οποία αντικατοπτρίζουν το πως ερμηνεύουν, αντιλαμβάνονται και βιώνουν οι συμμετέχοντες τη διαδικασία λήψης οπτικογραφημένης κατάθεσης (Ο.Κ.) από ένα ανήλικο θύμα ή ανήλικο μάρτυρα σεξουαλικής κακοποίησης, τα θέματα που πηγάζουν μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, αναφέρονται στην εμπειρία, τη διαδικασία λήψης Ο.Κ., τους παράγοντες που επηρεάζουν την Ο.Κ., την εκπαίδευση και τις εισηγήσεις των συμμετεχόντων για βελτίωση της διαδικασίας λήψης Ο.Κ.

4.1 Η οπτικογραφημένη κατάθεση ως αξιόπιστη μαρτυρία στο Δικαστήριο

Η οπτικογραφημένη κατάθεση, χαρακτηρίστηκε από τους συμμετέχοντες ως μία από τις πιο αξιόπιστες και ουσιαστικές μαρτυρίες που μπορούν να παρουσιαστούν στο Δικαστήριο, η οποία, «μέσα από την ποιότητα και την αυθεντικότητα της, βοηθά το δικαστήριο να καταλήξει σε πιο ασφαλή συμπεράσματα» (συμμετέχοντας 10). Επιπρόσθετα, ανέφεραν πως απαλλάσσει τον ανήλικο από την υποχρέωση να επανεξιτορήσει τα τραυματικά γεγονότα ενώπιον του Δικαστηρίου και συντείνει στην αποφυγή της επαναθυματοποίησης του. Μέσω της εικόνας και του ήχου, η οπτικογραφημένη κατάθεση, αποτυπώνει τα ακριβή λόγια του ανήλικου, καταγράφει τις κινήσεις του, τις μη λεκτικές του εκφράσεις, τα συναισθήματα του και όλες τις λεπτομέρειες, με τρόπο που καμία γραπτή κατάθεση δεν μπορεί να περιγράψει.

Εντούτοις, αναφέρθηκε από τους συμμετέχοντες ότι η λήψη μίας τέτοιας κατάθεσης είναι μία δύσκολη και ιδιαίτερη διαδικασία, που απαιτεί προσοχή αλλά και δεξιότητες από τον ανακριτή, ιδίως όταν λαμβάνεται από ανήλικους, θύματα ή/και μάρτυρες. Οι συνεντεύκτες, για να καταφέρουν να εξασφαλίσουν τη μαρτυρία που απαιτείται για την στοιχειοθέτηση του αδικήματος, οφείλουν να προσαρμόζουν τη συνέντευξη ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ανάγκες των ανηλίκων, πρέπει να τηρούν τις νόμιμες και ορθές διαδικασίες, ως επίσης χρειάζεται να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και καταρτισμένοι. Επιπλέον, επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες ότι, η οπτικογραφημένη κατάθεση, λόγω του ότι αποτελεί την κύρια μαρτυρία για την στοιχειοθέτηση του αδικήματος της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, «είναι μία ψυχοφθόρα διαδικασία για όσους επιδιώκουν το καλύτερο αποτέλεσμα» (συμμετέχοντας 2).

4.2 Παράγοντες που επηρεάζουν τις καταθέσεις από ανήλικα άτομα

Μέσα από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, διαπιστώθηκε πως υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που επηρεάζουν τα ανήλικα θύματα να αποκαλύψουν την κακοποίηση τους στην Αστυνομία (Θεμελή, 2014) και ότι είναι σημαντικό να εντοπίζονται από την Αστυνομία, για να μπορεί να χειριστεί ανάλογα τους ανήλικους και με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στην παρούσα έρευνα, εξετάστηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων, για δύο κύριους παράγοντες, τη σχέση μεταξύ θύτη και θύματος και την ηλικία του θύματος. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως στις πλείστες οπτικογραφημένες καταθέσεις που έλαβαν, ο θύτης ήταν γνωστό πρόσωπο στο θύμα. Σύμφωνα με τις εμπειρίες τους, η σχέση αυτή επηρεάζει την κατάθεση του ανήλικου, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο θύτης είναι μέλος της οικογένειας του. Συγκεκριμένα, ανέφεραν πως το ανήλικο θύμα, δυσκολεύεται να αναφέρει τα γεγονότα, κυρίως λόγω του φόβου που αισθάνεται για τις μετέπειτα συνέπειες της αποκάλυψής του, δηλαδή, τις αντιδράσεις του οικογενειακού του περιβάλλοντος, ως επίσης και το ενδεχόμενο ο θύτης να τιμωρηθεί με φυλάκιση.

Άλλοι λόγοι που θεωρούν ότι δυσκολεύουν τους ανήλικους να αποκαλύψουν την κακοποίηση τους, είναι τα συναισθήματα της ντροπής και της συνενοχής για ότι συνέβηκε. Το θύμα διακατέχεται συνήθως από μία συναισθηματική σύγκρουση. Από τη μία έχει έντονα συναισθήματα για το θύτη (αγάπη και μίσος παράλληλα) και από την άλλη δεν ξέρει αν πρέπει ή όχι να αποκαλύψει τα γεγονότα, επειδή συμφώνησε με το θύτη να μην αποκαλύψει το μυστικό τους. Εντούτοις, δύο συμμετέχοντες εξέφρασαν παρόμοια άποψη, συγκεκριμένα ο ένας ανέφερε πως: «όταν το θύμα είναι αποφασισμένο να μιλήσει και δεν έχει καθοδηγηθεί από τους οικείους του να μην συνεργαστεί με την αστυνομία, τότε η σχέση του με το θύτη, δεν θα το εμποδίσει να αποκαλύψει την κακοποίηση του» (συμμετέχοντας 6).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των συμμετεχόντων, η ηλικία του ανήλικου επηρεάζει την ποιότητα της κατάθεσης του. Τα παιδιά μικρής ηλικίας (3-6 ετών), δυσκολεύονται να περιγράψουν τα γεγονότα με λεπτομέρειες και να βάλουν τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά, με αποτέλεσμα να χρειάζεται να γίνονται περισσότερες ερωτήσεις για να εξασφαλιστούν οι απαραίτητες πληροφορίες.

Ωστόσο, συγκριτικά με τα μεγαλύτερα παιδιά, οι συμμετέχοντες διαπίστωσαν πως τα μικρότερα παιδιά, δεν έχουν ανεπτυγμένο το αίσθημα της ντροπής κατά την αφήγηση των γεγονότων και μάλιστα ένας από τους συμμετέχοντες ανέφερε χαρακτηριστικά πως: «υπήρχαν παιδιά που με εξέπληξαν με τον τρόπο που εξιστορούσαν τα γεγονότα» (συμμετέχοντας 4). Βέβαια, υπήρχαν ορισμένοι από τους συμμετέχοντες που παρατήρησαν πως: «Αρκετά παιδιά αυτής της ηλικίας, έχουν ανεπτυγμένη φαντασία και μερικές φορές η μαρτυρία τους επηρεάζεται από αυτήν» (συμμετέχοντας 12).

Σχετικά με τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά και τους έφηβους, οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως μέσα από τις εμπειρίες τους, αντιλήφθηκαν πως δυσκολεύονται να αποκαλύψουν την κακοποίηση τους, κυρίως λόγω του ότι αισθάνονται ντροπή. Εντούτοις, διαπίστωσαν πως όταν αυτά, νοιώσουν άνετα και εμπιστευτούν τον ανακριτή, τότε μπορούν να εκφραστούν με μεγαλύτερη ευφράδεια, τοποθετούν τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά και δίνουν πολλές λεπτομέρειες, χωρίς να χρειάζονται πολλές ερωτήσεις.

Πέραν από τους προαναφερόμενους παράγοντες, οι συμμετέχοντες επιβεβαίωσαν πως υπάρχουν και άλλοι σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις καταθέσεις των ανηλίκων. Ως τέτοιους, ανέφεραν τις επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις των ανηλίκων από διάφορους επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διερεύνηση των υποθέσεων, πριν από την λήψη της οπτικογραφημένης κατάθεσης, τις προσωπικές περιστάσεις του ανήλικου (για παράδειγμα το νοητικό του επίπεδο, προβλήματα συγκέντρωσης, συμπεριφοράς), την αρνητική στάση της οικογένειας του, τη διατύπωση πολύπλοκων και καθοδηγητικών ερωτήσεων, ως επίσης τη στάση και συμπεριφορά του ανακριτή κατά την λήψη της κατάθεσης.

4.3 Οι ανήλικοι ως ικανοί μάρτυρες

Σύμφωνα με τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων, οι οποίες πηγάζουν μέσα από τις εμπειρίες τους, οι ανήλικοι είναι ικανοί μάρτυρες, παρατηρητικοί και μπορούν να προσφέρουν αξιόπιστες πληροφορίες, ειδικά όταν το αδίκημα σχετίζεται με το αδίκημα της σεξουαλικής κακοποίησης. Επιπρόσθετα, οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν ότι: «η μαρτυρία των ανηλίκων είναι ουσιώδης και έχει την ίδια βαρύτητα και αξία ενώπιον του Δικαστηρίου, όσο και των ενηλίκων» (συμμετέχοντας 3).

Όσον αφορά τις απόψεις τους σχετικά με την ικανότητα των ανηλίκων να διακρίνουν την αλήθεια από το ψέμα, οι συμμετέχοντες, υποστήριξαν ότι παρόλο που τους θεωρούν ικανούς, εντούτοις, πάντοτε κατά την έναρξη της κατάθεσης, χρησιμοποιούν κάποιες τεχνικές για να το διαπιστώσουν. Συγκεκριμένα, κάνουν στους ανήλικους διάφορες απλές ερωτήσεις, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητα τους, όπως για παράδειγμα: «Αν σου πω ότι εδώ που βρισκόμαστε υπάρχει ένας σκύλος, αυτό είναι αλήθεια ή ψέμα;» (συμμετέχοντας 11).

Όσον αφορά την ικανότητα των ανηλίκων να ανακαλέσουν στη μνήμη τους τα γεγονότα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως οι ανήλικοι: «μπορούν να θυμηθούν λεπτομέρειες ίσως καλύτερα και από τους ενήλικες» (συμμετέχοντας 11). Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση

τους ότι: «στις περιπτώσεις που ισχυρίζονται ότι δεν θυμούνται, αυτό μπορεί να σχετίζεται με την προσπάθεια τους να αποφύγουν να επανεξιστορήσουν τα γεγονότα, επειδή τους προκαλούν φόβο, πόνο και μπορεί να τους κάνουν να κλάψουν» (συμμετέχοντας 2).

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως όταν αντιληφθούν ότι οι ανήλικοι δυσκολεύονται να θυμηθούν σημαντικές πληροφορίες για την στοιχειοθέτηση του αδικήματος (όπως μεταξύ άλλων ο χρόνος, η εποχή, ο τόπος), προσπαθούν με διάφορες τεχνικές να τους βοηθήσουν να τις ανακαλέσουν. Συγκεκριμένα, μέσω των ανοικτών ερωτήσεων, προσπαθούν να διευκρινίσουν για παράδειγμα, εάν την περίοδο εκείνη ήταν ανοικτά τα σχολεία, εάν το περιστατικό έγινε κοντά σε κάποια ονομαστική γιορτή, γενέθλια ή θρησκευτική γιορτή. Επίσης, προσπαθούν να τους υπενθυμίσουν τον τρόπο ενδυμασίας, αν ο χώρος που έγινε ήταν κλειστός ή ανοικτός, αν ήταν μέρα ή νύκτα και αν παρακολουθούσαν κάποια εκπομπή στην τηλεόραση. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκε ότι ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν και τις αισθήσεις τους στις περιγραφές τους, δηλαδή να εξηγήσουν τι είδαν, τι άκουσαν, την μυρωδιά, την γεύση, την αφή.

4.4 Ατομικά χαρακτηριστικά ανηλίκων που λαμβάνουν υπόψη τους οι συμμετέχοντες

Για το τι είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη κατά την προετοιμασία της κατάθεσης, σε σχέση με τον ανήλικο, οι περισσότεροι ανέφεραν την ηλικία του, το νοητικό και μορφωτικό του επίπεδο (εάν φοιτά σε σχολείο), ούτως ώστε να γνωρίζουν εκ των προτέρων την ικανότητα του να εκφραστεί και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί βάσει της ωριμότητας του και την ψυχολογική του κατάσταση. Είναι σημαντικό στο στάδιο της προετοιμασίας να λαμβάνονται υπόψη, οι συνθήκες διάπραξης του αδικήματος, το είδος της σεξουαλικής κακοποίησης και κατά πόσο αυτό ήταν μεμονωμένο περιστατικό ή κατ'επανάληψη, συμπτώματα που πιθανό να προέκυψαν λόγω της τραυματικής εμπειρίας ή αν αντιμετωπίζει οποιαδήποτε σοβαρό πρόβλημα (όπως για παράδειγμα αναπηρία, αυτισμός).

Επιπρόσθετα, ορισμένοι τόνισαν πως είναι σημαντικό να δίδεται σημασία στο χρόνο λήψης της οπτικογραφημένης κατάθεσης, με την έννοια ότι, είναι προτιμότερο να μην λαμβάνεται αμέσως μετά από την ιατροδικαστική εξέταση του ανήλικου, ή κατόπιν άλλων συνεντεύξεων του με άλλους επαγγελματίες και αναμφίβολα όχι αργά το βράδυ, μεριμνώντας γενικότερα έτσι ώστε ο ανήλικος να μην είναι κουρασμένος, ταλαιπωρημένος, συγχυσμένος ή ακόμα πεινασμένος.

Επιπλέον, αναφέρθηκε ότι σημασία πρέπει να δίνεται στο φύλο, στην εθνικότητα, την οικογενειακή κατάσταση του ανήλικου, δηλαδή εάν η οικογένεια αντιμετωπίζει οποιαδήποτε προβλήματα, εάν οποιοδήποτε από τα μέλη της ενέχονται στο υπό διερεύνηση αδίκημα και κατά πόσο ο ανήλικος έχει καθοδηγηθεί από οποιονδήποτε να μην συνεργαστεί με την Αστυνομία.

Σημαντικό επίσης για κάποιους είναι, να γνωρίζουν εάν ο ανήλικος είναι ενημερωμένος για το λόγο και το σκοπό της επίσκεψης του στην Αστυνομία. Ωστόσο, ένας από τους συμμετέχοντες πρόσθεσε πως κατά την άποψη του: «όσο λιγότερα γνωρίζεις για την υπόθεση και τον ανήλικο, τόσο καλύτερα θα χειριστείς τον μάρτυρα και παράλληλα αποφεύγεται ο κίνδυνος καθοδήγησης του» (συμμετέχοντας 8).

4.5 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες στη λήψη καταθέσεων από ανήλικους

Παρόλο ότι οι ανήλικοι δεν ήταν πάντοτε συνεργάσιμοι, όλοι ανέφεραν πως πάντοτε κατέβαλαν αρκετές προσπάθειες για να πετύχουν την συνεργασία τους, κάποιες φορές με θετικό αποτέλεσμα και κάποιες άλλες όμως αρνητικό. Ο κυριότερος λόγος που δυσχεραίνει την συνεργασία κατά την λήψη της οπτικογραφημένης κατάθεσης, ήταν το ότι οι ανήλικοι δεν νοιώθουν άνετα και η αιτία είναι η φύση του συγκεκριμένου αδικήματος. Άλλοι σημαντικοί λόγοι ήταν η στάση της οικογένειάς τους, η στενή τους σχέση με το θύτη, η λανθασμένη προσέγγιση τους πριν από την κατάθεση, αισθήματα φόβου και ντροπής, άγνοια για την διαδικασία και οι αυστηρές θρησκευτικές και πολιτισμικές αντιλήψεις.

4.6 Διαδικασία που ακολουθούν οι συμμετέχοντες

Η διαδικασία μίας οπτικογραφημένης συνέντευξης περιλαμβάνει έξι βασικά στάδια, τα οποία όπως όλοι ανέφεραν, περιλαμβάνουν κατά σειρά, την εισαγωγή, τη σύνδεση με τον ανήλικο, την ελεύθερη αφήγηση, τις ανοικτές και τις κλειστές ερωτήσεις και το κλείσιμο της συνέντευξης. Στην εισαγωγή γίνεται μία τυποποιημένη δήλωση, όπου αναφέρονται τα στοιχεία του προσώπου που λαμβάνει την κατάθεση, ο τόπος, ο χρόνος και ο σκοπός που λαμβάνεται η κατάθεση, ως επίσης, τα στοιχεία του ανήλικου, οποιουδήποτε προσώπου είναι παρόν κατά την διάρκεια της κατάθεσης και η ιδιότητα του και τα στοιχεία του χειριστή των μηχανημάτων.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε από όλους τους συμμετέχοντες, στο στάδιο της σύνδεσης και τη σημασία που δίδεται. Όπως ανέφεραν, στόχος τους είναι η ανάπτυξη μιας σχέσης με τον ανήλικο και να επιτύχουν να τον κάνουν να νοιώσει άνετα. Συγκεκριμένα ανέφεραν πως του επεξηγείται η διαδικασία, ο χώρος και τα μηχανήματα, πληροφορείται ότι η συνέντευξη θα βιντεογραφηθεί και πιθανό να χρειαστεί να προβληθεί στο δικαστήριο. Πληροφορείται για τα δικαιώματά του, όπως για παράδειγμα, εάν δεν έχει καταλάβει κάποια ερώτηση να το αναφέρει, ως επίσης εάν δεν γνωρίζει κάποια απάντηση, ότι σε περίπτωση που θέλει να διακόψει την κατάθεση μπορεί να το ζητήσει. Επιπρόσθετα, ο ανακριτής του εξηγά ότι είναι σημαντικό να συνεργαστεί μαζί του και να του αφηγηθεί τα γεγονότα, πως αντιλαμβάνεται την θέση του και θα προσπαθήσει με τον τρόπο του να το βοηθήσει και ότι έχει μεγάλη σημασία να ακουστεί η αλήθεια των όσων θα αναφέρει.

Αφού εξασφαλιστεί η συγκατάθεση του ανήλικου, ακολουθεί το στάδιο της αφήγησης, όπου μετά από μία ανοικτή ερώτηση του ανακριτή, ο ανήλικος ενθαρρύνεται να εξιστορήσει όλα όσα συνέβηκαν, χρησιμοποιώντας το λεξιλόγιο που νοιώθει άνετα. Όλοι τόνισαν πως στο στάδιο αυτό, δεν διακόπτουν τον ανήλικο και μόνο όταν καταλάβουν ότι σε κάποιο σημείο δυσκολεύεται να συνεχίσει, προσπαθούν με διάφορες τεχνικές να τον βοηθήσουν να συνεχίσει την αφήγηση του, όπως για παράδειγμα, «του δίνω χρόνο για να συνεχίσει, χωρίς να κάνω άλλη ερώτηση και αν δεν συνεχίσει τότε επαναλαμβάνω την

τελευταία του δήλωση και του ζητώ να μου πει περισσότερα» (συμμετέχοντας 9). Ακολούθως, αφού ολοκληρώσει την αφήγηση, ο ανακριτής προχωρεί με ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις, αποσκοπώντας στην τεκμηρίωση της μαρτυρίας, αποφεύγοντας όμως τις καθοδηγητικές ερωτήσεις.

Παράλληλα, μέσω των ερωτήσεων, ο ανακριτής προσπαθεί να παραθέσει τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά, βάση των όσων αναφέρει ο ανήλικος. Όπως επισημάνθηκε, οι ανοικτού τύπου ερωτήσεις (όπως για παράδειγμα, Εξήγα μου, Περιέγραψε μου, Πες μου), είναι οι πιο κατάλληλες να προσφέρουν αξιόπιστες και πλούσιες πληροφορίες για την υπόθεση και τονίστηκε πως ακόμα και οι κλειστές ερωτήσεις (για παράδειγμα, Τι, Που, Πότε, Ποιος, Πως, Πόσες φορές), οι οποίες είναι διευκρινιστικού τύπου, είναι προτιμότερο να διατυπώνονται αρχίζοντας με ανοικτή ερώτηση για παράδειγμα αναφέρθηκε: «εξήγα μου τί έγινε», «περιέγραψε μου πως έγινε». Στην συνέχεια, ο ανακριτής επαναλαμβάνει στον ανήλικο όλα όσα του έχει αναφέρει, χρησιμοποιώντας το ίδιο λεκτικό, και του ζητά να τον διορθώσει εάν έκανε κάποιο λάθος, ή παράλειψε να αναφέρει οτιδήποτε ή ακόμα εάν θέλει να προσθέσει οτιδήποτε σημαντικό.

Το τελευταίο στάδιο είναι το κλείσιμο της συνέντευξης. Όπως αναφέρθηκε από ένα από τους συμμετέχοντες: «στόχος μου είναι με την ολοκλήρωση της κατάθεσης, να κάνω τον ανήλικο να νοιώθει καλύτερα από ότι προηγουμένως, να αισθανθεί ικανοποιημένος από τον τρόπο που τον χειρίστηκα και σίγουρος ότι ήταν σωστή η απόφαση του να μου αποκαλύψει αυτά που έζησε» (συμμετέχοντας 1).

4.7 Η σημαντικότητα του σταδίου της προετοιμασίας

Η προετοιμασία λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, περιλαμβάνει την ενημέρωση των προσώπων που έχουν την γονική μέριμνα του ανήλικου (γονείς ή κηδεμόνες, εφόσον δεν εμπλέκονται στην υπό διερεύνηση υπόθεση) και του προσώπου που συνοδεύει τον ανήλικο (συνήθως είναι ο λειτουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών), για την διαδικασία που θα ακολουθήσει. Στην συνέχεια, λαμβάνονται οι γραπτές τους συγκαταθέσεις για τη λήψη της

κατάθεσης από τον ανήλικο. Στα άτομα που θα είναι παρών κατά την διάρκεια που λαμβάνεται η κατάθεση, τα οποία είναι ο κοινωνικός λειτουργός ή/και ο διερμηνέας (στις περιπτώσεις που η μητρική γλώσσα του παιδιού δεν είναι η ελληνική), δίδονται γραπτές οδηγίες που καθορίζουν ποιος θα είναι ο ρόλος τους.

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες πρόσθεσαν ότι στο εν λόγω στάδιο, επιδιώκουν μία πρώτη επαφή με το παιδί, ως επίσης την γνωριμία του παιδιού με τους χώρους, στοχεύοντας αφενός στην ανάπτυξη μιας καλύτερης σχέσης μαζί του και αφετέρου στην εξοικείωση του με το περιβάλλον. Εντούτοις, τόνισαν πως «σε καμία περίπτωση δεν συζητούνται με τον ανήλικο θέματα που σχετίζονται με τα γεγονότα της υπόθεσης ή την κύρια ουσία του τραυματικού περιστατικού για το οποίο θα ληφθεί η συνέντευξη» (συμμετέχοντας 3).

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες, ανέφεραν πως πριν από την έναρξη της κατάθεσης, προετοιμάζουν είτε γραπτές είτε προφορικές ερωτήσεις, ή κάποιες σημειώσεις, που θα τους βοηθήσουν κατά τη λήψη της κατάθεσης, να εξασφαλίσουν όλα τα σημαντικά στοιχεία και λεπτομέρειες του αδικήματος και να μην αφήσουν οποιαδήποτε κενά. Αντιθέτως, μερικοί συμμετέχοντες, ανέφεραν πως δεν προετοιμάζουν ερωτήσεις, εξηγώντας πως: «οι ερωτήσεις προκύπτουν κατά τη λήψη της κατάθεσης και δεν μπορούν να προετοιμαστούν» (συμμετέχοντας 5). Ωστόσο, έχουν πάντα υπόψη τους ότι πρέπει να εξασφαλίσουν απαντήσεις, σε πολύ ουσιαώδης ερωτήσεις για να μπορεί να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα. Ένας από τους συμμετέχοντες, υποστήριξε πως αποφεύγει να ενημερώνεται για τις λεπτομέρειες της υπόθεσης, έτσι ώστε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να σχηματίσει λανθασμένη εικόνα ή να είναι προκατειλημμένος για το ποιος ευθύνεται και τί έχει συμβεί. Όπως επεσήμανε: «τα γεγονότα πρέπει να εξακριβώνονται κατά την διάρκεια της συνέντευξης, μέσα από την αφήγηση του μάρτυρα και μέσω των συναισθημάτων που εκφράζει ή και των εκφράσεων που απεικονίζονται στο πρόσωπο του» (συμμετέχοντας 3).

4.8 Ενημέρωση θυμάτων/μαρτύρων από αρμόδια άτομα για τη διαδικασία της συνέντευξης

Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες, πιστεύουν πως οι ανήλικοι πρέπει να είναι προετοιμασμένοι για την λήψη της οπτικογραφημένης κατάθεσης. Διευκρίνισαν ωστόσο πως η προετοιμασία αυτή πρέπει να αφορά αποκλειστικά την ενημέρωση τους για τη διαδικασία που θα ακολουθήσει και σε καμία περίπτωση για το τι πρέπει ή τι δεν πρέπει να περιλαμβάνει η κατάθεση τους.

Ως πιο αρμόδιους για την εν λόγω προετοιμασία, οι πλείστοι υπέδειξαν τους λειτουργούς των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (Υ.Κ.Ε.), θεωρώντας πως αυτό εμπίπτει στο ρόλο τους και στη δικαιοδοσία τους, δηλαδή να έρχονται σε επαφή με τις οικογένειες. Αρμόδιους επίσης θεωρούν, το μέλος της Αστυνομίας που θα λάβει την οπτικογραφημένη κατάθεση και τον Παιδοψυχολόγο. Η συνεργασία μεταξύ Υ.Κ.Ε. και Αστυνομίας, πιστεύουν πως είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχή έκβαση της οπτικογραφημένης κατάθεσης, εάν βέβαια δεν έχουν προσφερθεί οι υπηρεσίες του παιδοψυχολόγου που είναι οι ιδανικότερες για το σκοπό αυτό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, δύο από τους συμμετέχοντες, εξέφρασαν κατηγορηματικά αντίθετη άποψη σχετικά με την προετοιμασία των ανηλίκων, για τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων. Όπως υποστήριζαν, σε καμία περίπτωση οι ανήλικοι δεν πρέπει ν' αφεθούν από προηγούμενως να μιλήσουν για την υπόθεση ή να τους γίνουν σχετικές ερωτήσεις, γιατί υπάρχει κίνδυνος να τεθεί θέμα υποβολής και καθοδήγησης τους, με αρνητικές συνέπειες για την υπόθεση.

4.9 Συνεργασία με άλλους επαγγελματίες

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας λήψης της συνέντευξης, οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως πρέπει να συνεργάζονται με τον κοινωνικό λειτουργό, τον εξεταστή της υπόθεσης και το χειριστή των μηχανημάτων. Επιπρόσθετα, θα ήταν χρήσιμο να συνεργάζονται με τους γονείς του ανήλικου, εφόσον δεν ενέχονται στην υπό διερεύνηση υπόθεση, τον ψυχολόγο,

στις περιπτώσεις που παρακολουθείται ο ανήλικος και τον διερμηνέα, εάν η μητρική γλώσσα του ανήλικου δεν είναι η ελληνική.

Τα θέματα που περιλαμβάνει η συνεργασία τους, εξαρτάται από τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κάθε επαγγελματία. Όπως εξήγησαν, η συνεργασία τους με τον κοινωνικό λειτουργό, αφορά κυρίως την προετοιμασία του ανήλικου για την λήψη της κατάθεσης. Επίσης, περιλαμβάνει την ενημέρωση για σημαντικές προσωπικές και οικογενειακές περιστάσεις του ανήλικου, όπως για παράδειγμα το επίπεδο αντίληψης και λεκτικής επικοινωνίας, εάν η οικογένεια του επιβλέπεται και κατά πόσο υπήρξαν προηγούμενες καταγγελίες ή υποψίες για άσκηση βίας εναντίον του ανήλικου ή άλλου μέλους της οικογένειας του και τον τρόπο που χειρίστηκαν τον ανήλικο πριν από την καταγγελία στην Αστυνομία. Πέραν από το στάδιο της προετοιμασίας λήψης της συνέντευξης, η συνεργασία τους με τον κοινωνικό λειτουργό επεκτείνεται και κατά την διάρκεια λήψης της συνέντευξης από τον ανήλικο, λαμβάνοντας υπόψη ότι, συνήθως πάντοτε διεξάγεται στην παρουσία του κοινωνικού λειτουργού. Μάλιστα, σύμφωνα με τις απόψεις των περισσότερων συμμετεχόντων, η παρουσία του κοινωνικού λειτουργού κατά την διάρκεια της συνέντευξης, βοηθά το ανήλικο άτομο να νιώσει πιο άνετα και να εξοικειωθεί πιο εύκολα με τον ανακριτή.

Με τον εξεταστή της υπόθεσης, οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως η συνεργασία τους περιλαμβάνει την πληροφόρηση τους για τα γεγονότα της υπόθεσης, οποιαδήποτε σημαντική και χρήσιμη μαρτυρία που εξασφαλίστηκε, σημεία που χρήζουν διευκρίνησης και που πρέπει να δοθεί έμφαση. Εξίσου σημαντική θεωρούν την συνεργασία τους με τον χειριστή των μηχανημάτων, από τον οποίον αναμένουν υποστήριξη και βοήθεια κατά την διάρκεια που λαμβάνεται η κατάθεση, με στόχο την ομαλή διεξαγωγή της.

Την συνεργασία τους με τους διερμηνείς, οι συμμετέχοντες την χαρακτήρισαν ως τυπική, καθότι ο ρόλος τους στην συνέντευξη καθορίζεται από συγκεκριμένους κανόνες. Βασικός κανόνας, είναι να μεταφράζουν πάντοτε στο πρώτο πρόσωπο και με ακρίβεια τόσο τις ερωτήσεις του ανακριτή, όσο και τις απαντήσεις του ανήλικου, χωρίς να τις διατυπώνουν

με δικό τους τρόπο ακόμα και αν αυτό γίνεται με πρόθεση να διευκολύνουν την επικοινωνία.

Όσον αφορά το πως αξιολογούν την μέχρι σήμερα συνεργασία τους με τους άλλους επαγγελματίες, παρόλο ότι οι απόψεις ήταν διαφορετικές, συνοπτικά αναφέρεται ότι οι πλείστοι χαρακτήρισαν τη συνεργασία από αρκετά καλή έως και άριστη, ενώ κάποιιοι απλά καλή και όχι στο βαθμό που θα έπρεπε. Όλοι οι συμμετέχοντες, θεωρούν απαραίτητο όπως όλοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες, να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και κυρίως έμπειροι, στο χειρισμό τέτοιας φύσεως υποθέσεων.

4.10 Συνδυασμός εκπαίδευσης και εμπειρίας για επιτυχημένη λήψη καταθέσεων

Παρόλο ότι η παρεχόμενη εκπαίδευση κρίθηκε από τους συμμετέχοντες ως αρκετά ικανοποιητική, εντούτοις υποστήριξαν πως δεν είναι αρκετή για να καταστήσει άμεσα κάποιον ανακριτή ικανό να λάβει οπτικογραφημένη κατάθεση από ένα ανήλικο. Σύμφωνα με τις απόψεις τους, η ικανότητα ενός ανακριτή, προκύπτει από την εμπειρία και την συχνότητα λήψης τέτοιων καταθέσεων και αναμφίβολα αυτή αποκτάται με την πάροδο του χρόνου.

Όσον αφορά τον αριθμό των εκπαιδευμένων μελών της επαρχίας τους, οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανέφεραν πως σύμφωνα με τις ανάγκες που υπάρχουν, ο αριθμός δεν είναι ικανοποιητικός. Επεσήμαναν ακόμα πως τα εκπαιδευμένα μέλη της επαρχίας τους, δεν αξιοποιούνται κατάλληλα, κυρίως λόγω μετάθεσης κάποιων σε τμήματα/υπηρεσίες που τα καθήκοντα τους δεν σχετίζονται με το αντικείμενο, είτε λόγω προαγωγών, ή λόγω απροθυμίας των ίδιων των μελών να ασχοληθούν με την λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων.

Βάσει των πιο πάνω, οι συμμετέχοντες τεκμηρίωσαν την άποψη τους ότι πρέπει να γίνονται περισσότερες εκπαιδεύσεις, ως επίσης καλύτερη αξιοποίηση των υφιστάμενων εκπαιδευμένων μελών. Επιπλέον, επεσήμαναν την ανάγκη επανεκπαίδευσης του

προσωπικού, με στόχο την περαιτέρω βελτίωση και εξειδίκευση. Η επανεκπαίδευση του προσωπικού, είναι επίσης ιδιαίτερα απαραίτητη για τα μέλη που εκπαιδεύτηκαν πριν από πολλά χρόνια και έκτοτε δεν έτυχε να λάβουν οπτικογραφημένη κατάθεση. Όπως υποστήριξαν, η επανεκπαίδευση θα συμβάλει στην ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συναδέλφων σχετικά με προβλήματα που αντιμετώπισαν, τον εντοπισμό καλών πρακτικών και αναμφίβολα την βελτίωση και ανανέωση των γνώσεων.

Οι συμμετέχοντες εισηγήθηκαν θέματα που πιστεύουν ότι θα βελτιώσουν την εκπαίδευση τους. Στα θέματα αυτά συμπεριλαμβάνονται, η μελέτη υποθέσεων που παρουσιάστηκαν ενώπιον δικαστηρίου (πορεία και εξέλιξη), με έμφαση στα σημεία που επισημάνθηκαν από τους δικηγόρους υπεράσπισης, περισσότερη πρακτική εξάσκηση, νέες μεθόδους και πρότυπα εργαλεία που χρησιμοποιούνται διεθνώς για την λήψη καταθέσεων από ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Επιπλέον, εισηγήθηκαν όπως συμπεριληφθούν στην εκπαίδευση, εξειδικευμένα θέματα σχετικά με ανήλικα θύματα, τα οποία θα διδάσκονται από εμπειρογνώμονες (κυρίως ψυχολόγους), με στόχο την απόκτηση γνώσεων που θα τους βοηθήσουν να χειριστούν καλύτερα τους ανήλικους.

4.11 Αυτοαξιολόγηση και ανατροφοδότηση των συμμετεχόντων

Κρίθηκε σκόπιμο να ερωτηθούν οι συμμετέχοντες, εάν στις πρώτες καταθέσεις που έλαβαν, είχαν οποιαδήποτε επίβλεψη και ανατροφοδότηση και κατά πόσο οι ίδιοι έκαναν αυτο-αξιολόγηση της κατάθεσης τους.

Όλοι απάντησαν πως στις πρώτες τους καταθέσεις, δεν είχαν επίσημα οποιαδήποτε επίβλεψη ή ανατροφοδότηση. Ωστόσο, κάποιοι από αυτούς ανέφεραν πως μερίμνησαν οι ίδιοι να συζητήσουν κάποια σημαντικά ζητήματα που προέκυψαν, με μέλη του Γραφείου Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια. Κάποιοι άλλοι, ανέφεραν πως είχαν καθοδήγηση από άλλους έμπειρους συναδέλφους, οι οποίοι χειρίζονταν τα μηχανήματα λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων.

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως έκαναν αυτοαξιολόγηση των καταθέσεων τους και παραδέχθηκαν ότι στις πρώτες τους καταθέσεις εντόπισαν λάθη και παραλήψεις, τα οποία όμως όλοι προσπάθησαν να διορθώσουν στις επόμενες καταθέσεις. Με την πάροδο του χρόνου και κυρίως με την εμπειρία και την τριβή, όλοι αναγνωρίζουν σημαντική βελτίωση και περισσότερη άνεση. Ορισμένοι συμμετέχοντες επεσήμαναν ότι από την μελέτη των (απο)μαγνητοφωνημένων καταθέσεων τους, βελτιώθηκαν αρκετά, αφού τους βοήθησε να εντοπίσουν τα λάθη τους αλλά και τις πρακτικές που είχαν θετικό αποτέλεσμα. Ένας από τους συμμετέχοντες ωστόσο, ανέφερε ότι: «κάθε φορά που λαμβάνω μία οπτικογραφημένη κατάθεση, νοιώθω άγχος εάν θα καταφέρω να εξασφαλίσω από τον ανήλικο όλες τις απαραίτητες λεπτομέρειες του αδικήματος» (συμμετέχοντας 6). Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση ενός συμμετέχοντα: «πέραν από την εμπειρία, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι κάθε μάρτυρας και κάθε θύμα είναι ξεχωριστό και θέλει ιδιαίτερο χειρισμό» (συμμετέχοντας 3).

4.12 Εισηγήσεις για βελτίωση που προτείνουν οι συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες υποστηρίζουν πως οι υφιστάμενοι χώροι λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων, δεν είναι κατάλληλοι για τους ανήλικους και γι' αυτό εισηγήθηκαν την δημιουργία κατάλληλα διαμορφωμένων χώρων, προσαρμοσμένων στις ανάγκες των ανηλίκων. Ιδανικότερη, ωστόσο, θεωρούν τη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου, όπου όλες οι Υπηρεσίες θα χειρίζονταν μαζί τα ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης.

Επιπλέον, εισηγήθηκαν την αντικατάσταση των μηχανημάτων λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων, με σύγχρονης τεχνολογίας μηχανήματα. Υποστήριξαν την εισήγηση τους αναφέροντας πως ο υφιστάμενος εξοπλισμός, είναι παλαιάς τεχνολογίας, έχει πολλά και συχνά προβλήματα, ως επίσης λειτουργεί με βιντεοκασέττες VHS οι οποίες έχουν σχεδόν εξαντληθεί από την αγορά.

Στις εισηγήσεις τους περιλήφθηκε η ανάγκη αύξησης του επαγγελματισμού των αρμοδίων υπηρεσιών, δηλαδή καλύτερος συντονισμός και συνεργασία μεταξύ τους, με γνώμονα τους το συμφέρον του παιδιού.

Όσον αφορά την εκπαίδευση, εισηγήθηκαν περισσότερες εκπαιδεύσεις στην τεχνική λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων από ανήλικους, ως επίσης επανεκπαιδεύσεις, με έμφαση στην πρακτική εξάσκηση. Όσον αφορά τα μέλη που συμμετέχουν στις εκπαιδεύσεις, εισηγούνται πως πρέπει να επιλέγονται με βασικό κριτήριο την πραγματική επιθυμία τους να ασχοληθούν με το συγκεκριμένο τομέα. Επιπρόσθετα, να υπάρχει συστηματική αξιολόγηση και καθοδήγηση των μελών από πιο έμπειρα μέλη.

Υποστήριξαν πως είναι απαραίτητη η χάραξη μίας κοινής πολιτικής για τον τρόπο χειρισμού των υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, ως επίσης ορθότερη αξιοποίηση των εκπαιδευμένων μελών. Σε κάθε επαρχία, εισηγούνται την σύσταση κλιμακίου ή ομάδας, με εκπαιδευμένα μέλη, τα οποία θα χειρίζονται αποκλειστικά τέτοιες φύσεως υποθέσεις, απαλλαγμένα από καθήκοντα διαφορετικής φύσεως, με στόχο την εξειδίκευση, την αύξηση του επαγγελματισμού και το βέλτιστο και αποτελεσματικότερο χειρισμό των ανηλίκων.

Αρκετοί συμμετέχοντες, εισηγήθηκαν τη διαμόρφωση του ρόλου του Γραφείου Χειρισμού Θεμάτων Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων. Συγκεκριμένα, πέραν από συντονιστικό ρόλο, να έχει και επιχειρησιακό, δηλαδή να αναλαμβάνει εξ' ολοκλήρου την διερεύνηση των εν λόγω υποθέσεων, σε παγκύπρια βάση, νοουμένου ότι θα στελεχωθεί κατάλληλα με έμπειρα και καταρτισμένα μέλη.

Εν κατακλείδι, εισηγήθηκαν την παροχή ψυχολογικής στήριξης στα μέλη που λαμβάνουν οπτικογραφημένες καταθέσεις, για να αποφορτίζονται από αυτά που ακούν και αισθάνονται.

Κεφάλαιο 5

Συζήτηση Αποτελεσμάτων και Εισηγήσεις

Το κεφάλαιο αυτό αποσκοπεί στη συζήτηση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας και στη συσχέτιση τους με την βιβλιογραφική ανασκόπηση. Στη συνέχεια, παραθέτονται εισηγήσεις για βελτίωση της λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων, όπως αυτές έχουν εξαχθεί από τα πιο πάνω.

5.1 Συζήτηση Αποτελεσμάτων

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, καταδεικνύουν πως στις πλείστες υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, η κατάθεση του ανήλικου θύματος, αποτελεί την κύρια πηγή άντλησης μαρτυρίας, που θα βοηθήσει την Αστυνομία στην τεκμηρίωση της υπό διερεύνηση υπόθεσης (Κουρσουμπά, 2014). Σύμφωνα με τις εμπειρίες των συμμετεχόντων, διαπιστώνεται ότι οι ανήλικοι, είναι ικανοί μάρτυρες και μπορούν να προσφέρουν αξιόπιστες πληροφορίες (Pool & Lamb, 1998), ειδικά όταν το αδίκημα αφορά σεξουαλική κακοποίηση (Nightingale, 1993). Επίσης, είναι ικανοί να διακρίνουν την αλήθεια από το ψέμα, αλλά και να θυμηθούν και να περιγράψουν λεπτομέρειες των γεγονότων, ίσως καλύτερα και από τους ενήλικες (Pipe et al., 2004). Περαιτέρω, η μαρτυρία των ανηλίκων ενώπιον του Δικαστηρίου, είναι ισάξια με αυτή των ενηλίκων (Ceci & Bruck, 1993).

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, διαπιστώνεται ότι η λήψη μίας κατάθεσης από ένα ανήλικο θύμα ή μάρτυρα, δεν είναι μια απλή διαδικασία. Αντίθετα, είναι μια διαδικασία που απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες, ως επίσης ευαισθησία εκ μέρους των επαγγελματιών που λαμβάνουν τέτοιες καταθέσεις (Καπαρδής, 2004). Όπως αναφέρεται

και στη βιβλιογραφία, αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι τα παιδιά είναι ευάλωτα στην επήρεια διάφορων παραγόντων, οι οποίοι μπορεί να επηρεάσουν τις καταθέσεις τους και κατ' επέκταση να τα αποτρέψουν από την αποκάλυψη της κακοποίησης τους (Θεμελή, 2014).

Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας πτυχιακής εργασίας, τα οποία συγκλίνουν με άλλων επιστημονικών ερευνών, μεταξύ των κυριότερων παραγόντων που επηρεάζουν τη διαδικασία της κατάθεσης, συγκαταλέγονται η ηλικία του θύματος, η σχέση του θύτη με το θύμα, ο φόβος του θύματος για τις αντιδράσεις της οικογένειας του και η ψυχολογική κατάσταση την οποία βιώνει το θύμα (Καπαρδής, 2004· Χατήρα, 2006).

Περαιτέρω, πολύ σημαντικοί παράγοντες επηρεασμού θεωρούνται, ο λανθασμένος χειρισμός των ανήλικων θυμάτων από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ο τρόπος διατύπωσης των ερωτήσεων από μέρους των ανακριτών, ως επίσης η συμπεριφορά των τελευταίων, κατά την διάρκεια λήψης της κατάθεσης (Ney, 1995· Bruck & Ceci, 1995). Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό, σε κάθε περίπτωση, να αναγνωρίζονται τυχόν παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν την κατάθεση του ανήλικου, αφενός για να γίνεται η κατάλληλη προετοιμασία και αφετέρου για να προσαρμόζεται η κατάθεση ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ανάγκες των ανηλίκων.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου 91(I)/2014, οι καταθέσεις των ανήλικων θυμάτων/μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης, οπτικογραφούνται και παρουσιάζονται στο Δικαστήριο ως η κύρια μαρτυρία. Τα αποτελέσματα της έρευνας αποκαλύπτουν ότι η οπτικογραφημένη κατάθεση, αποτελεί μία από τις πιο αξιόπιστες και ουσιαστικές μαρτυρίες που μπορούν να παρουσιαστούν στο Δικαστήριο. Επιπλέον, ότι συμβάλει στην αποφυγή της επαναθυματοποίησης του ανήλικου, καθότι τον απαλλάσσει από την υποχρέωση να επανεξιτορήσει τα τραυματικά γεγονότα, τόσο ενώπιον του Δικαστηρίου, όσο και σε άλλους επαγγελματίες (Βέης, 2010β).

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, η οπτικογραφημένη κατάθεση, μέσα από την εικόνα και τον ήχο, αποτυπώνει την αυθεντική μαρτυρία του ανήλικου, με τρόπο που καμία γραπτή κατάθεση δεν μπορεί να περιγράψει. Ωστόσο, η λήψη μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης από έναν ανήλικο, είναι μία δύσκολη διαδικασία, που απαιτεί προσοχή και δεξιότητες από τους συνεντεύκτες. Παράλληλα είναι μία ψυχοφθόρα διαδικασία για όσους επιδιώκουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και ως εκ τούτου, η παροχή ψυχολογικής στήριξης στα εν λόγω μέλη είναι αναγκαία.

Το μοντέλο της δομημένης συνέντευξης («κλιμακωτή συνέντευξη»), το οποίο διδάσκεται και εφαρμόζεται από την Κυπριακή Αστυνομία, για τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων, είναι ένα από τα πιο διαδεδομένα, σε διεθνές επίπεδο (Θεμελή, 2014). Η δομημένη συνέντευξη, αποτελείται από έξι αλληλένδετα στάδια, τα οποία είναι εξίσου σημαντικά. Ωστόσο, η αποτελεσματική έκβαση μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, επηρεάζεται από την κατάλληλη προετοιμασία τόσο του ανακριτή που λαμβάνει την κατάθεση, όσο και του ανήλικου από το οποίο θα ληφθεί η κατάθεση (The Memorandum of Good Practice, 2002). Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται ότι η συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών που εμπλέκονται στο χειρισμό του ανήλικου, στα πλαίσια του ρόλου και των αρμοδιοτήτων τους, είναι και απαραίτητη και καθοριστική.

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, εξάγεται το συμπέρασμα πως ο συνδυασμός εκπαίδευσης και εμπειρίας, είναι πολύ σημαντικός για την επιτυχημένη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων. Επιπρόσθετα, διαπιστώνεται πως η παρεχόμενη εκπαίδευση, χρειάζεται περαιτέρω αναβάθμιση, καθότι, όπως τονίστηκε από τους συμμετέχοντες, δεν είναι αρκετή για να καταστήσει έναν ανακριτή ικανό να λάβει τέτοιου είδους κατάθεση από ένα ανήλικο θύμα ή μάρτυρα σεξουαλικής κακοποίησης.

Θεωρούν απαραίτητο, να έχουν πιο εξειδικευμένη εκπαίδευση, στηριζόμενη σε ενδεικτικές και πραγματικές υποθέσεις. Μέσα από τις εμπειρίες τους, διαπιστώνεται επίσης πως υπάρχει ανάγκη για εμπάθυνση της εκπαίδευσης, σε θέματα ψυχολογίας των ανηλίκων, η οποία θα βοηθήσει στο βέλτιστο χειρισμό των ανηλικών θυμάτων και ανηλικών μαρτύρων, ιδιαίτερα στις υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης. Σύμφωνα με τον Καπαρδή

(2014), οι επαγγελματίες που θα έρθουν σε επαφή με ανήλικα θύματα και ιδιαίτερα αυτοί που θα λάβουν συνέντευξη από ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, απαιτείται να έχουν εξειδικευμένες γνώσεις σε θέματα σεξουαλικής ανάπτυξης και σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, καθώς και ειδικές γνώσεις για την κατάλληλη και ευαίσθητοποιημένη επικοινωνία μαζί τους. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες υποστήριξαν πως πρέπει να γίνονται συχνά επανεκπαιδεύσεις, ώστε όλοι οι εκπαιδευμένοι να ανανεώνουν και να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους.

Πέραν από όσα αναφέρθηκαν, ένα σημαντικό βήμα παραπέρα προς την βελτίωση της ποιότητας των συνεντεύξεων, θεωρείται η εισαγωγή ενός συστήματος αξιολόγησης καθώς και ανατροφοδότησης των μελών που λαμβάνουν οπτικογραφημένες καταθέσεις, από πιο καταρτισμένα και έμπειρα μέλη.

5.2 Εισηγήσεις για βελτίωση λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων

Όπως έχει αναφερθεί και από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, η Αστυνομία στην Κύπρο, τα τελευταία χρόνια έκανε πολύ θετικά βήματα για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας της, στο χειρισμό υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, εντούτοις διαπιστώνεται ότι υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω βελτίωση. Η ερευνήτρια, μέσα από τις εισηγήσεις των έμπειρων ανακριτών που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα, ως επίσης και τις προσωπικές της εμπειρίες στην λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων από ανήλικα θύματα, προτείνει τις ακόλουθες αλλαγές, ευελπιστώντας ότι θα συμβάλουν στην περαιτέρω αναβάθμιση του επαγγελματισμού της Κυπριακής Αστυνομίας και κυρίως στην καλύτερη δυνατή μεταχείριση των ανήλικων θυμάτων και μαρτύρων τέτοιων σοβαρών εγκλημάτων.

Ως κύρια εισήγηση, προτείνεται η εξ' ολοκλήρου διαχείριση των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης εναντίον παιδιών, από ένα εξειδικευμένο τμήμα, το οποίο θα στεγάζεται σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους, φιλικούς για τα παιδιά. Πιστεύεται, ότι αυτό θα συμβάλει στην ανάπτυξη του αισθήματος εμπιστοσύνης των θυμάτων και των

οικογενειών τους προς την Αστυνομία, θα ενισχύσει την αποφασιστικότητα των θυμάτων να καταγγείλουν την κακοποίηση τους και παράλληλα θα βοηθήσει στην περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας της μαρτυρίας που πρέπει εξασφαλίζεται για την στοιχειοθέτηση των εν λόγω αδικημάτων.

Διευκρινιστικά, πιστεύεται πως με την ανάθεση της διαχείρισης των καταγγελιών αυτών, σε ένα εξειδικευμένο τμήμα, θα υπάρχει καλύτερη επίβλεψη και καθοδήγηση των ανακριτών που διερευνούν τις εν λόγω υποθέσεις και αυτών που λαμβάνουν τις οπτικογραφημένες καταθέσεις από τους ανήλικους, καθώς θα υπάρχει και ανατροφοδότηση τους. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι θα αξιολογείται η ποιότητα όλων των οπτικογραφημένων καταθέσεων, ως επίσης η αποτελεσματικότητα τους κατά την εκδίκαση των υποθέσεων στο δικαστήριο. Επιπλέον, ανάλογα με τις ανάγκες ή τις αδυναμίες, θα γίνονται οι απαραίτητες ενέργειες για τροποποίηση των διαδικασιών, καθώς και βελτίωση της εκπαίδευσης. Περαιτέρω, πιστεύεται πως θα βοηθήσει στην βελτίωση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των επαγγελματιών των συναρμόδιων υπηρεσιών.

Θεμέλιος λίθος για την αποτελεσματικότητα αυτού του τμήματος, αποτελεί η στελέχωση του με ικανοποιητικό αριθμό, κατάλληλα εκπαιδευμένο και καταρτισμένο προσωπικό στο χειρισμό υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης. Εξίσου σημαντικό, είναι αυτό το προσωπικό να έχει συνεχή επανεκπαίδευση ώστε να εμβαθύνει τις γνώσεις του σε εξειδικευμένα θέματα που σχετίζονται με τους ανήλικους. Απαραίτητα, για τα εν λόγω μέλη, θα πρέπει να υπάρχει πρόνοια για την ψυχολογική τους στήριξη καθώς και αποφόρτωση από αυτά που ακούν και αισθάνονται.

Σημαντική επίσης ανάγκη, θεωρείται ο καταρτισμός ενός πρωτοκόλλου που να διέπει όλη την διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται στις περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, δηλαδή από την υποβολή μίας καταγγελίας, την λήψη οπτικογραφημένης κατάθεσης, μέχρι την ολοκλήρωση της διερεύνησης και καταχώρησης της υπόθεσης στο Δικαστήριο. Η υιοθέτηση ενός τέτοιου πρωτοκόλλου, θα αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο

στα χέρια των μελών που χειρίζονται τέτοιας φύσεως υποθέσεις, καθότι θα τους καθοδηγεί και θα στηρίζει το ανακριτικό τους έργο.

Κεφάλαιο 6

Επίλογος

Η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων, είναι ένα σοβαρό έγκλημα, το οποίο επιφέρει σοβαρές, βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ευημερία, την ανάπτυξη και στην υγεία των θυμάτων. Δυστυχώς, είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο, η έκταση του οποίου είναι πολύ μεγαλύτερη από αυτή που παρουσιάζεται, λαμβάνοντας υπόψη ότι, τα στατιστικά νούμερα, αντιπροσωπεύουν μόνο τις περιπτώσεις που καταγγέλθηκαν και καταγράφηκαν. Παρόλο ότι, δεν είναι μία νέα μορφή εγκλήματος, εντούτοις, η συνεχής αύξηση των καταγγελιών, προκάλεσε την άμεση κινητοποίηση ολόκληρης της κοινωνίας και κυρίως των αρμοδίων αρχών, κάθε ευνοούμενης πολιτείας, για τη λήψη κατάλληλων και δραστικών μέτρων, όσον αφορά την πρόληψη και καταστολή του εν λόγω εγκλήματος.

Τα τελευταία χρόνια, η Κύπρος, απέδειξε εμπράκτως την αποφασιστικότητά της, να προστατεύσει τα δικαιώματα του ανήλικου πληθυσμού της, σε σχέση με τη σοβαρότερη ίσως μορφή εγκληματικότητας, μέσω της ψήφισης του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφία, Νόμο 91(Ι)/2014. Περαιτέρω, πρόσφατα προχώρησε στη σύσταση Υπουργικής Επιτροπής, για το σχεδιασμό Εθνικής Στρατηγικής, ενάντια στη σεξουαλική κακοποίηση, τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και την παιδική πορνογραφία. Η εν λόγω στρατηγική, αναμένεται να κατατεθεί, περί τα τέλη του 2015.

Η Αστυνομία είναι μία από τις σημαντικότερες Υπηρεσίες/Οργανισμούς, υπεύθυνη για την αντιμετώπιση τέτοιας μορφής αδικημάτων. Πρωταρχικό της καθήκον, είναι η διερεύνηση των καταγγελιών, η προσαγωγή των υπόπτων ενώπιον της δικαιοσύνης και η λήψη προστατευτικών μέτρων για το θύμα. Ο ρόλος της Αστυνομίας είναι σημαντικός, τόσο για την επιτυχή έκβαση των υπό διερεύνηση καταγγελιών, όσο και για την απόδοση της

δικαιοσύνης. Παράλληλα όμως, αυτός ο ρόλος είναι πολύ δύσκολος. Η δυσκολία βασίζεται στη στοιχειοθέτηση τέτοιων αδικημάτων κυρίως, στη μαρτυρία των ανήλικων θυμάτων, η οποία αναμένεται να αντληθεί μέσω της κατάθεσής τους. Η διαδικασία λήψης μίας τέτοιας κατάθεσης και η εξασφάλιση αξιόπιστων πληροφοριών, που θα οδηγήσει στην τεκμηρίωση των ισχυρισμών του ανήλικου, απαιτεί από τους επαγγελματίες που αναλαμβάνουν το ρόλο του ανακριτή, να κατέχουν εξειδικευμένες γνώσεις σε θέματα, που σχετίζονται με τη ψυχολογική κατάσταση και νοητική ωριμότητα των ανηλίκων.

Εξίσου σημαντικό είναι, οι συνεντεύκτες να έχουν δεξιότητες επικοινωνίας με τα ανήλικα θύματα ή μάρτυρες, ανάλογα με την ηλικία τους και τις ανάγκες τους. Επίσης, πρέπει να είναι ευαίσθητοποιημένοι, ικανοί να συνεργάζονται με άλλους αρμόδιους επαγγελματίες, με γνώμονα, τόσο την απόδοση της δικαιοσύνης, όσο και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των παιδιών, την ευημερία και την ασφάλειά τους. Σύμφωνα με τις πρόνοιες της σχετικής Νομοθεσίας, η διαδικασία λήψης καταθέσεων από ανήλικα θύματα και μάρτυρες σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης, οπτικογραφείται από την Αστυνομία και παρουσιάζεται στο Δικαστήριο, ως η κύρια μαρτυρία.

Δεδομένης της σημαντικότητας της μαρτυρίας των ανηλίκων, η παρούσα πτυχιακή εργασία, επιχείρησε να εξετάσει τη διαδικασία που ακολουθείται από την Κυπριακή Αστυνομία, πριν και κατά τη διάρκεια λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης από ένα ανήλικο θύμα (στο πλαίσιο διερεύνησης τέτοιας φύσεως υποθέσεων). Περαιτέρω, προσπάθησε μέσα από τις εμπειρίες των ανακριτών που λαμβάνουν τέτοιες καταθέσεις και οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, να εντοπίσει τυχόν προβλήματα και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και να αναδείξει τις απόψεις και εισηγήσεις τους, για περαιτέρω βελτίωση, τόσο της διαδικασίας, όσο και της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Τα ευρήματα της έρευνας, κατέδειξαν ότι, η τεχνική που ακολουθείται από τα μέλη της Αστυνομίας Κύπρου, κατά τη διάρκεια λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, η «Κλιμακωτή» συνέντευξη (Βέης, 2010β), είναι αντίστοιχη, με το μοντέλο της δομημένης συνέντευξης, που συγκαταλέγεται στις πιο αποτελεσματικές τεχνικές συνέντευξης και έχει υιοθετηθεί για αρκετές δεκαετίες, στα πλέον αξιόπιστα πρωτόκολλα ερευνητικών

συνεντεύξεων. Σημειώνεται ότι, η τεχνική αυτή, διδάσκεται στα μέλη της Αστυνομίας, στα πλαίσια σχετικών με το θέμα εξειδικευμένων εκπαιδεύσεων. Παρόλο ότι, η διαδικασία αυτή εφαρμόζεται τα τελευταία δώδεκα χρόνια, εντούτοις, μέχρι σήμερα δεν έχει συνταχθεί ένα πρωτόκολλο ενεργειών που να καθοδηγεί τα μέλη, που είναι εκπαιδευμένα και αρμόδια για τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων.

Στα πλαίσια αυτά, η «Κλιμακωτή» συνέντευξη, περιλαμβάνει έξι σημαντικά στάδια, τα οποία στοχεύουν στην ανάπτυξη μίας σχέσης εμπιστοσύνης, μεταξύ του ανακριτή και του ανήλικου, την εξασφάλιση όσο το δυνατό περισσότερων πληροφοριών, κυρίως μέσω της ελεύθερης αφήγησης του μάρτυρα και παράλληλα τη μείωση του άγχους που διακατέχει συνήθως τον ανήλικο, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Είναι γεγονός ότι, οι ανήλικοι, θεωρούνται αξιόπιστοι μάρτυρες και είναι ικανοί να προσφέρουν σημαντικές πληροφορίες, εάν η συνέντευξη είναι προσαρμοσμένη στην ηλικία τους, στο νοητικό τους επίπεδο και στις ανάγκες τους. Κατά τη διάρκεια λήψης της συνέντευξης, οι συνεντεύκτες πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι, τα παιδιά, ιδιαίτερα αυτά που έχουν βιώσει σεξουαλική κακοποίηση, είναι ψυχολογικά ευάλωτα. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί, στον τρόπο προσέγγισης τους, για να μην επηρεάσουν ή να εξουδετερώσουν τη μαρτυρία τους.

Για την επιτυχή έκβαση μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, πέραν από την αποτελεσματικότητα της τεχνικής που χρησιμοποιείται, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που κατέχουν οι συνεντεύκτες, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η κατάλληλη προετοιμασία, σχετικά με τη διεξαγωγή της συνέντευξης, τόσο του ανακριτή, όσο και του θύματος. Η προετοιμασία αυτή, προϋποθέτει αποτελεσματική συνεργασία και ορθό συντονισμό, μεταξύ των επαγγελματιών που εμπλέκονται στο χειρισμό τέτοιας υπόθεσης.

Ωστόσο, διαπιστώθηκε ότι, αρκετές φορές, η προετοιμασία που γίνεται δεν είναι η κατάλληλη γιατί οι περισσότεροι ανακριτές ασχολούνται και με πολλά άλλα καθήκοντα, δέχονται αρκετή πίεση από τους προϊσταμένους τους, για άμεση λήψη της κατάθεσης, ενώ ορισμένοι επαγγελματίες που εμπλέκονται στο χειρισμό τέτοιας φύσεως υποθέσεων και στη λήψη συνεντεύξεων είναι άπειροι. Στα πλαίσια αυτά ανήκουν και επαγγελματίες που

συνοδεύουν τους ανήλικους για τη λήψη της κατάθεσής τους, όπου τις περισσότερες φορές δεν χειρίζονται τη συγκεκριμένη υπόθεση, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν τα γεγονότα ή/και τις προσωπικές περιστάσεις του θύματος και κατ' επέκταση να μην μπορεί να γίνει η ορθή προετοιμασία.

Η παρούσα έρευνα ευελπιστεί να δώσει το έναυσμα σε άλλους ερευνητές, για τη διεξαγωγή και άλλων σχετικών επιστημονικών ερευνών, που θα συμβάλουν στη βελτίωση και εμπλουτισμό των γνώσεων και των δεξιοτήτων των ανακριτών και κατ' επέκταση στην αύξηση του επαγγελματισμού τους και της αποτελεσματικότητας, στη διεκπεραίωση των καθηκόντων τους. Προτείνεται δε, η μελέτη των αποφάσεων του δικαστηρίου, σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, στις οποίες προβλήθηκε οπτικογραφημένη κατάθεση. Η έρευνα, θα πρέπει να αποσκοπεί στην εξασφάλιση των απόψεων των δικαστών και των δικηγόρων, σχετικά με την ποιότητα των σχετικών καταθέσεων και στο κατά πόσο οι εν λόγω αποφάσεις, έχουν επηρεαστεί είτε θετικά ή αρνητικά από την προβολή της οπτικογραφημένης κατάθεσης.

Επιπλέον, προτείνεται η περαιτέρω μελέτη και έρευνα του θεματολογίου της υφιστάμενης, εξειδικευμένης, εκπαίδευσης, που αφορά το θέμα διερεύνησης υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης, με έμφαση τη διαδικασία λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων. Η έρευνα, θα πρέπει να επικεντρωθεί στους τρόπους αναβάθμισης της εκπαίδευσης και στην επιμόρφωση των μελών της Κυπριακής Αστυνομίας που λαμβάνουν καταθέσεις από ανήλικα θύματα, κυρίως σε θέματα αναπτυξιακής και γνωστικής ψυχολογίας.

Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να εξεταστεί η διαδικασία λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων από ανήλικα θύματα και ανήλικους μάρτυρες άλλων εθνικοτήτων ή/και παιδιών με νοητικά προβλήματα.

Παράρτημα Α'

Ερωτηματολόγιο για Έμπειρους Ανακριτές

Δημογραφικά Στοιχεία Συμμετέχοντα

Φύλο: Γυναίκα   Άνδρας

Ηλικία:.....

Οικογενειακή Κατάσταση: .....

Μορφωτικό επίπεδο: Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

   Τριτοβάθμια εκπαίδευση

   Μεταπτυχιακές Σπουδές

1. Πόσα χρόνια έχουν περάσει από τότε που εκπαιδεύτηκες στη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων;

2. Πόσες οπτικογραφημένες καταθέσεις από ανήλικους έλαβες μέχρι σήμερα;

3. Από τις οπτικογραφημένες καταθέσεις που έλαβες, υπήρχαν περιπτώσεις που το αδίκημα αφορούσε θύμα ή μάρτυρα σεξουαλικής κακοποίησης; Στη συνέχεια, οι απαντήσεις που θα δώσεις θα αφορούν ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης.

4. Είχες οποιαδήποτε επίβλεψη και ανατροφοδότηση στις πρώτες σου καταθέσεις; Αν ναι, από ποιόν;

5. Έχεις προβεί σε αυτό-αξιολόγηση της κατάθεσης σου; Αν έκανες, ποιες οι απόψεις σου;

.....
.....
.....

Προετοιμασία πριν την έναρξη της κατάθεσης

6. Πριν από την έναρξη μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης, υπάρχει κάποια τυπική διαδικασία που συνήθως ακολουθείται; Αν ναι, εξήγησε τη σε παρακαλώ.

.....
.....
.....

7. Τι είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη, σε σχέση με τον ανήλικο, κατά την προετοιμασία μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης;

.....
.....
.....

8. Από την εμπειρία σου, πιστεύεις ότι, οι ανήλικοι πρέπει να είναι προετοιμασμένοι για τη λήψη της οπτικογραφημένης κατάθεσης; Αν ναι, ποιά άτομα θεωρείς πιο αρμόδια για να προετοιμάσουν το ανήλικο άτομο;

.....
.....
.....
.....

9. Πριν από την έναρξη της κατάθεσης, προβαίνεις σε οποιαδήποτε προετοιμασία και σχεδιασμό της κατάθεσης που θα λάβεις; Αν ναι, εξήγα πως σε παρακαλώ.

.....
.....
.....
.....

Συνεργασία με άλλους επαγγελματίες

10. Στο στάδιο που προετοιμάζεσαι για τη συνέντευξη, με ποιους πιστεύεις ότι πρέπει να συνεργάζεσαι; Σε τί μπορεί να εξυπηρετήσει η συνεργασία σας?

.....
.....
.....

11. Ποια ζητήματα περιλαμβάνει η συνεργασία σας?

.....
.....
.....

12. Πως θα χαρακτήριζες τη συνεργασία σου με τους άλλους επαγγελματίες.

.....
.....
.....

Συμμετοχή τρίτων ατόμων στη συνέντευξη

13. Κατά την διάρκεια λήψης της κατάθεσης παρευρίσκονται τρίτα άτομα;
- a. Ποια η ιδιότητα τους;
  - b. υπάρχουν κάποιοι κανόνες που καθορίζουν ποιος θα είναι ο ρόλος τους στη συνέντευξη;
  - c. Ενημερώνονται από προηγούμενως για τους εν λόγω κανόνες?
  - d. πιστεύεις ότι η παρουσία τρίτων ατόμων επηρεάζει τη συνέντευξη;

.....

a. ....

b. ....

c. ....

d. ....

14. Κατά την διάρκεια της οπτικογραφημένης κατάθεσης, ακολουθείς κάποια **συγκεκριμένα στάδια**? Αν ναι εξήγα μου σε παρακαλώ.

.....

.....

.....

.....

.....

15. Έχεις κάποιες **καθοδηγητικές γραμμές** που σε βοηθούν/διευκολύνουν να λάβεις την κατάθεσης?

.....

.....

16. Έχεις κάποια **υποστήριξη** κατά την διάρκεια που λαμβάνεις μίας οπτικογραφημένη κατάθεση? Εξήγα μου περισσότερα.

.....

.....

.....

Παράγοντες που επηρεάζουν τη συνέντευξη και τρόποι αντιμετώπισης τους

17. Από τις οπτικογραφημένες καταθέσεις που έλαβες, ο ύποπτος ήταν **γνωστό ή άγνωστο πρόσωπο** στον ανήλικο?

.....
.....

18. Από την εμπειρία σου, η **σχέση μεταξύ θύτη και θύματος/μάρτυρα**, επηρεάζει την ποιότητα της οπτικογραφημένης κατάθεσης. Εξήγησε πως.

.....
.....

19. Από τις οπτικογραφημένες καταθέσεις που έλαβες, ο ανήλικος ήταν πάντα του **ίδιου φύλου με σένα**;

.....

20. Από την εμπειρία σου, η **ηλικία** του θύματος/μάρτυρα, επηρεάζει την ποιότητα της οπτικογραφημένης κατάθεσης; Εξήγησε πως.

.....
.....
.....
.....

21. Από την εμπειρία σου, ποιοι **άλλοι παράγοντες** θεωρείς ότι επηρεάζουν την **ποιότητα** της οπτικογραφημένης κατάθεσης;

.....
.....
.....
.....

22. Στην Επαρχία που υπηρετείς, υπάρχουν **εγκατεστημένα μηχανήματα** λήψης οπτικογραφημένων καταθέσεων; Αν ναι, είναι σε λειτουργήσιμη κατάσταση και οι **χώροι** που είναι εγκατεστημένα είναι κατάλληλοι για έναν ανήλικο;

.....
.....
.....
.....

23. Στην Επαρχία που υπηρετείς, υπάρχει **ικανοποιητικός αριθμός** εκπαιδευμένων μελών στη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων; Πιστεύεις ότι τα εκπαιδευμένα μέλη της Επαρχίας σου αξιοποιούνται κατάλληλα;

.....
.....

24. Πόσο συνεργάσιμοι ήταν οι ανήλικοι από τους οποίους έλαβες κατάθεση; Στις περιπτώσεις που δεν ήταν συνεργάσιμοι, γνωρίζεις για ποιους λόγους δεν ήταν; Έκανες οποιεσδήποτε προσπάθειες για να πετύχεις την συνεργασία τους; Αν ναι, τι ακριβώς έκανες;

.....
.....
.....

25. Ποια η άποψη σου σχετικά με την ικανότητα των ανηλίκων να προσφέρουν αξιόπιστες πληροφορίες; Πιστεύεις ότι οι ανήλικοι μπορούν να διακρίνουν την αλήθεια από το ψέμα; Χρησιμοποιείς οποιαδήποτε τεχνική για να το διαπιστώσεις;

.....
.....
.....
.....

26. Ποια η άποψη σου σχετικά με την ικανότητα τους να θυμηθούν **λεπτομέρειες** των γεγονότων; Χρησιμοποιείς οποιεσδήποτε **τεχνικές** για να βοηθήσεις τους ανήλικους να θυμηθούν; Εξήγα μου.

.....

.....

.....

.....

27. Από την εμπειρία σου, πιστεύεις ότι τα ανήλικα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης νοιώθουν άνετα κατά την διάρκεια λήψης μίας οπτικογραφημένης κατάθεσης Αν όχι, ποιες προσπάθειες κάνεις για να τους κάνεις να αισθανθούν άνετα;

.....

.....

.....

28. Μπορείς να μου εξηγήσεις, ποιος **τύπος ερωτήσεων** είναι κατά την άποψη σου ο πιο κατάλληλος να προσφέρει αξιόπιστες αλλά και πλούσιες πληροφορίες για την υπό διερεύνηση υπόθεση;

.....

.....

.....

Παρατηρήσεις και Εισηγήσεις για βελτίωση

29. Από την εμπειρία σου, πιστεύεις ότι η παρεχόμενη εκπαίδευση καθιστά άμεσα ένα ανακριτή «ικανό» να λάβει μία οπτικογραφημένη κατάθεση από ένα ανήλικο;

.....

.....

30. (i) Πιστεύεις ότι υπάρχει ανάγκη για περισσότερες εκπαιδεύσεις;
(ii) Πιστεύεις ότι πρέπει να γίνονται επανεκπαιδεύσεις στα ήδη εκπαιδευμένα μέλη και γιατί;
(iii) Θέματα για βελτίωση της εκπαίδευσης.

(i).....
(ii).....
(iii) .....
.....
.....

31. (i) Έχετε οποιεσδήποτε παρατηρήσεις σχετικά με την υφιστάμενη διαδικασία που ακολουθείται;
(ii) Αν θα αλλάξετε κάτι στη διαδικασία, τί θα ήταν;
(iii) Τι εισηγήσεις έχετε για βελτίωση;

.....
.....
.....
.....

32. Από την εμπειρία σου, πώς θα χαρακτήριζες την λήψης οπτικογραφημένης κατάθεσης;

.....
.....

33. Έχετε κάτι άλλο να προσθέσετε;

.....
.....
.....

Ευχαριστώ πάρα πολύ!

Παράρτημα Β΄

Επιστολή προς Αρχηγό Αστυνομίας Κύπρου

17 Ιουνίου, 2015

Αρχηγό Αστυνομίας
(μέσω Διευθυντή ΥΠΕΓΕ)

Εκπόνηση Πτυχιακής Εργασίας

Με την παρούσα σας πληροφορώ ότι φοιτώ στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου και παρακολουθώ το πτυχιακό πρόγραμμα Αστυνομικές Σπουδές. Στα πλαίσια ολοκλήρωσης των υποχρεώσεων μου, για την απόκτηση πτυχίου στις Αστυνομικές Σπουδές, έχω επιλέξει για το επόμενο εξάμηνο την εκπόνηση πτυχιακής Εργασίας. Το θέμα της εργασίας μου θα είναι: Διερεύνηση Υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων στην Κύπρο: Μία Εμπειρική Μελέτη και έχω εξασφαλίσει την έγκριση του Ακαδημαϊκού Υπεύθυνου του Πτυχιακού Προγράμματος, Καθηγητή κ. Πέτρου Πασιαρδή.

Για να μπορέσω να εκπληρώσω με επιτυχία την εν λόγω υποχρέωση, μου είναι απαραίτητα χρήσιμο να συνεργαστώ με τον Υπεύθυνο του Γραφείου Χειρισμού Θεμάτων Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων, για την εξασφάλιση στοιχείων και πληροφοριών που αφορούν την υφιστάμενη πολιτική, τις εκπαιδεύσεις και τις μεθόδους που εφαρμόζει η Αστυνομία, για την διερεύνηση των υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Επιπλέον, χρήσιμο είναι να συνεργαστώ με ανακριτές οι οποίοι έχουν εκπαιδευτεί στην διερεύνηση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων και στην λήψη καταθέσεων από ανήλικα θύματα, από τους οποίους προτίθεται να λάβω συνεντεύξεις.

Ενόψει των πιο πάνω, παρακαλώ όπως έχω την έγκριση σας να αποταθώ στον Υπεύθυνο του αρμόδιου γραφείου για άντληση των στοιχείων που χρειάζομαι, ως επίσης

να λάβω ορισμένες συνεντεύξεις σε σχέση με το θέμα από εκπαιδευμένα μέλη, που υπηρετούν σε διάφορα Τμήματα/Υπηρεσίες/Σταθμούς της Αστυνομίας.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων.

Εύη Νικολάου
Α/Λοχίας 333

Παράρτημα Γ΄

Ενημερωτικό Φυλλάδιο

Συμμετέχοντα

Τίτλος Εργασίας: Διερεύνηση Υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης
Ανηλίκων Στην Κύπρο: Μία Εμπειρική Μελέτη

Εισαγωγή: Ονομάζομαι Εύη Νικολάου και είμαι φοιτήτρια στον κλάδο Αστυνομικές Σπουδές, στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Σκοπός του Ενημερωτικού Φυλλαδίου είναι να σας παρέχει λεπτομέρειες, σχετικά με τις ερωτήσεις της συνέντευξης που πρόκειται ν' απαντήσετε. Θα ήθελα να σας προσκαλέσω να συμμετάσχετε σ' αυτή την ερευνητική μελέτη που αποτελεί μέρος της Διπλωματικής μου εργασίας. Προτού αποφασίσετε χρειάζεται να κατανοήσετε τους λόγους πραγματοποίησης αυτής της μελέτης. Παρακαλώ όπως αφιερώσετε λίγο χρόνο για να διαβάσετε αυτό το φυλλάδιο.

Ο σκοπός της μελέτης: Αυτή η μελέτη πρόκειται να μελετήσει τον τρόπο διερεύνησης των υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων από την Κυπριακή Αστυνομία και να εντοπίσει τυχόν προβλήματα και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ανακριτές, που λαμβάνουν οπτικογραφημένες καταθέσεις από ανήλικα θύματα και ανήλικους μάρτυρες.

Γιατί σας επέλεξα: Έχετε προσκληθεί να λάβετε μέρος σ' αυτή τη μελέτη ως έμπειροι ανακριτές, που λαμβάνετε οπτικογραφημένες καταθέσεις από ανήλικα θύματα και ανήλικους μάρτυρες.

Πρέπει υποχρεωτικά να συμμετάσχω; Όχι, δεν είναι υποχρεωτική η συμμετοχή σας, δεν υπάρχουν επιπτώσεις σε περίπτωση μη συμμετοχής σας και μπορείτε ν' αποσυρθείτε οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμείτε ή αποφασίσετε.

Τι θα συμβεί εάν λάβω μέρος; Θα σας ζητηθεί να απαντήσετε σε κάποιες ερωτήσεις, σε ένα συμφωνημένο χρόνο και χώρο που διευκολύνει τόσο το συμμετέχοντα όσο και τον ανακριτή. Η συνέντευξη θα διαρκέσει περίπου 45 λεπτά με μία ώρα και θα είναι ανώνυμη. Για τη συλλογή των δεδομένων, θα χρησιμοποιηθεί δομημένης μορφής συνέντευξη. Μετά την ολοκλήρωση της συνέντευξης, δεν θα κληθείτε να απαντήσετε άλλες ερωτήσεις.

Τι πρέπει να κάνω; Αν συμφωνήσετε να συμμετάσχετε, παρακαλώ απαντήστε στις ερωτήσεις του ανακριτή.

Ποιοι είναι οι πιθανοί κίνδυνοι από τη συμμετοχή; Δεν υπάρχει οποιοσδήποτε κίνδυνος, για παράδειγμα σωματικής, ψυχολογικής ή συναισθηματικής βλάβης, ωστόσο, κάποιες ερωτήσεις μπορεί να θίξουν ευαίσθητα θέματα. Αν υπάρχει κάποια ερώτηση που δεν θέλετε να απαντήσετε, μπορείτε να το κάνετε.

Τι θα συμβεί μετά τη συνέντευξη; Η ερευνητική μελέτη είναι μέρος της Διπλωματικής μου εργασίας, για την απόκτηση πτυχίου στις Αστυνομικές Σπουδές και θα είναι διαθέσιμη για πρόσβαση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, Δεκέμβριο του 2015.

Τι θα κάνετε σε περίπτωση που προκύψει οποιοδήποτε πρόβλημα; Οποιοδήποτε παράπονο ή ανησυχία για θέματα της μελέτης, μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Εύη Νικολάου (ερευνήτρια) στο Evi.Nikolaou@st.ouc.ac.cy. Εναλλακτικά, μπορείτε να επικοινωνήσετε με την επιβλέπουσα καθηγήτρια, Μαρία Κωνσταντίνου στο maria.konstantinou@ouc.ac.cy.

Η συμμετοχή μου στην έρευνα θα είναι εμπιστευτική; Ναι, όλες οι πληροφορίες που θα δοθούν είναι ανώνυμες και με σεβασμό στις πρόνοιες του περί Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων Νόμου (Ν. 138(I)/2001).

Στοιχεία επικοινωνίας (i) ερευνήτριας και (ii) επιβλέπουσας καθηγήτριας:

(i) Εύη Νικολάου, Evi.Nikolaou@st.ouc.ac.cy

(ii) Μαρία Κωνσταντίνου, maria.konstantinou@ouc.ac.cy

Ποιος οργανώνει και χρηματοδοτεί την έρευνα; Η έρευνα οργανώνεται από την ερευνήτρια, ως φοιτήτρια στις Αστυνομικές Σπουδές και δεν λαμβάνει οποιαδήποτε χρηματοδότηση.

Σας ευχαριστώ για το χρόνο που αφιερώσατε, για να διαβάσετε αυτό το ενημερωτικό φυλλάδιο.

Παράρτημα Δ΄

Συγκατάθεση για Συμμετοχή στην Έρευνα

Διερεύνηση Υποθέσεων Σεξουαλικής Κακοποίησης Ανηλίκων Στην Κύπρο:

Μία Εμπειρική Μελέτη

Ερωτηματολόγιο για Έμπειρους Ανακριτές

Στόχος της έρευνας είναι να εντοπίσει προβλήματα και δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ανακριτές που λαμβάνουν οπτικογραφημένες καταθέσεις από ανήλικα θύματα και ανήλικους μάρτυρες.

Σκοπός της έρευνας είναι να βοηθήσει στην ανάγκη αναβάθμισης της εκπαίδευσης των αστυνομικών ανακριτών που ασχολούνται με το θέμα αυτό

Θέματα ηθικής και δεοντολογίας:

1. Τα στοιχεία που προδίδουν ή υπονοούν την ταυτότητα του ανακριτή, δεν θα αναφερθούν στην ανάλυση αποτελεσμάτων, συγγραφή της έρευνας, δημοσίευση της έρευνας, σε γραπτά κείμενα ή προφορικά σε συζητήσεις ή και σε παρουσιάσεις.
2. Με σεβασμό στις πρόνοιες του περί Προστασίας Μαρτύρων Νόμου 95(I)/2001, τα στοιχεία που προδίδουν ή υπονοούν την ταυτότητα του θύματος ή θύτη ή υποδεικνύουν την υπόθεση, δεν θα αναφερθούν στην ανάλυση αποτελεσμάτων, συγγραφή της έρευνας, δημοσίευση της έρευνας, σε γραπτά κείμενα ή προφορικά σε συζητήσεις ή και σε παρουσιάσεις.
3. Ο συμμετέχοντας στην έρευνα ενημερώθηκε ότι:
  - Δεν χρειάζεται να απαντήσει όλες τις ερωτήσεις του ερευνητή
  - Μπορεί να διακόψει την έρευνα οποιαδήποτε στιγμή επιθυμεί
  - Μπορεί να ζητήσει την καταστροφή όλων των πληροφοριών που λήφθηκαν από αυτόν.
  - Η συλλογή δεδομένων, θα γίνει μέσω συνέντευξης.

Με την υπογραφή του παρόντος εγγράφου, ο συμμετέχοντας δίνει την έγκριση του για συμμετοχή στην έρευνα και ότι κατανόησε το νόημα του παρόντος εγγράφου.

Υπογραφή Ερευνήτριας

Υπογραφή Συμμετέχοντα

Βιβλιογραφία

Αγγλόγλωσση

Arata, C. M. (1998). To tell or not to tell: current functioning of child sexual abuse survivors who disclosed their victimizations. *Child Maltreatment*, 3 (1), 63-71.

APSAC (2002). American Professional Society on the Abuse of Children. *Practice guidelines: Interviewing in cases of alleged child abuse*. Available from APSAC <http://www.apsac.org/practice-guidelines>

APSAC (1990). American Professional Society on the Abuse of Children. *Guidelines for psychosocial evaluation of suspected sexual abuse in young children*. Chicago: APSAC.

Baynard, V. L., Williams, L. M. & Siegel, J. A. (2001). The long-term mental health consequences of child abuse: An exploratory study of the impact of multiple traumas in a sample of women. *Journal of Traumatic Stress*, 14(4), 697-715.

Bruck, M. & Ceci, S. J. (1995). Amicus Brief for the case of State of New Jersey v. Michael presented by Committee of Concerned Social Scientists. *Psychology, Public Policy and Law*, 1(2), 272-322.

Calder, J., McVean, A. and Yang, W. (2010). History of abuse and current suicidal ideation: results from a population based survey. *Journal of Family Violence*, 25(2), 205-214.

- Davies, G. M., Westcott, L.H. & Horan, N. (2000). The impact of questioning style on the content of investigative interviews with suspected child sexual abuse victims. *Psychology, Crime and Law*, 6(2), 81-97.
- Goodman, G. S., Bottoms, B. L., Herscovici, B. B. & Shaver, P. (1989). Determinants of the child victim's perceived credibility. In S. J. Ceci, M. P. Toglia & D. F. Ross (Eds.), *Children's eyewitness memory*. (pp.1-22). New York: Springer-Verlag.
- Guidance on Interviewing Child Witnesses in Scotland (2003). *Supporting Child Witnesses guidance pack*. Edinburgh: Scottish Executive St Andrew's House.
- Home-Office (1992). *Memorandum of Good Practice on Video Recorded Interviews with child witnesses for Criminal Proceedings*. London: HMSO.
- Home-Office (2002). *Achieving best evidence in criminal proceedings. Guidance for vulnerable and intimidated witnesses, including children*. London: HMSO.
- Home-Office (2007). *Achieving best evidence in criminal proceedings. Guidance on interviewing victims and witnesses, and guidance on using special measures*. London: HMSO.
- Kapardis, A. (1997). *Psychology and Law*. New York: Cambridge University Press.
- Kendall-Tackett, K.A., Williams, L. M. & Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: a review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113(1), 164-180.
- Kuehnle, K. & Connell, M. (2009). *The evaluation of child sexual abuse allegations: A comprehensive guide to assessment and testimony*. New York: Wiley.

- Lamb, M. E. & Fauchier, A. (2001). The effects of question type on self contradiction by children in the course of forensic interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 15, 1-5.
- Loftus, F. E. (1979). *Eyewitness Testimony*. London: Harvard University Press.
- Melton, G. B. & Thompson, R. (1987). Getting out of a rut: Detours to less travelled paths in child-witness research. In S. J. Ceci, M. P. Toglia and D. F. Ross (Eds.), *Children's eyewitness memory* (pp. 209-229). New York: Springer-Verlag.
- Ney, T. (1995). *True and false allegations of child sexual abuse: Assessment and Case management*. New York: Brunner-Mazel.
- Nightingale, N. N. (1993). Juror reactions to child victim witnesses: factors affecting trial outcome. *Law and Human Behavior*, 17(6), 678-694.
- Pipe, M. E., Lamb, M. E., Orbach, Y. & Phillip, W. E. (2004). Recent research on children's testimony about experienced and witnessed events. *Developmental Review*, 24(4), 440-468.
- Poole, D. A. & Lamb, M. E. (1998). *Investigative interviews of children: A guide for helping professionals*. Washington: American Psychological Association.
- Saywitz, K. J. & Camparo, L. (1998). Interviewing child witnesses: A developmental perspective. *Child Abuse and Neglect*, 22(8), 825-843.
- Steward, M. S. & Steward, D. S. (1996). Interviewing young children about body touch and handing. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 61(4-5), 1-214.

Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Esplin, P. W., Redlich, A. & Sunshine, N. (1996). The relation between investigative utterance types and the informativeness of child witnesses. *Journal of Applied Developmental Psychology, 17*(3), 439-451.

Tedesco, J. F. & Schnell, S. T. (1987). Children's Reaction to sex abuse investigation and litigation. *Child Abuse and Neglect, 11*(2), 267-272.

Tyler, K.A. (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behaviour, 7*(6), 567-589.

Washington State Child Interview Guide (2009). *Washington State Child Interview Guide*. Harborview Center for Sexual Assault & Traumatic Stress and WA State Criminal Justice Training Commission, in cooperation with the Department of Social and Health Services, Revised October, 2009.

<http://depts.washington.edu/hcsats/PDF/guidelines/WA%20State%20Child%20Interview%20Guide%202009%202010.pdf>

WHO (1999). World Health Organization Social Change and Mental Health Violence and Injury Prevention. *Report of the consultation on Child Abuse Prevention, WHO, Geneva, 29-31 March 1999*. (WHO/HSC/PVI/99.1). Distr.:Limited.

Williams, M. D. & Hollan, J. D. (1981). The process of retrieval from very long-term memory. *Cognitive Science, 5*(2), 87-119.

Yuille, J. C., Hunter, R., Joffe, R. & Zaparniuk, J. (1993). Interviewing Children in sexual abuse cases. In G. Goodman & B. Bottoms (Eds.), *Child victims, child witnesses: Understanding and Improving testimony* (p.95-115). New York: Guilford Press.

Ελληνόγλωσση

Αστυνομικό Εγχειρίδιο (2007). Βία στην Οικογένεια. Λευκωσία: Αστυνομία Κύπρου.

Βέης, Κ. (2006). Αστυνομία: Όλα της Βίας στην Οικογένεια Δύσκολα...κι' αυτή ακόμα η Ώρα!. *Αστυνομικά Χρονικά*, Απρίλιος 2006, 23-31.

Βέης, Κ. (2010α). *Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών*. Προσχέδιο εργασίας. Αναθεώρηση 2. (Μάϊος, 2010).

Βέης, Κ. (2010β). Τεχνική και Διαδικασία Λήψης Οπτικογραφημένων Καταθέσεων από Ευάλωτους Μάρτυρες: Αστυνομικό Εγχειρίδιο. Προσχέδιο εργασίας. Αναθεώρηση 2. (Μάϊος, 2010).

Αστυνομία Κύπρου. (2010). Διερεύνηση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. *Εγκύκλιος Αρχηγού Αστυνομίας ΑΑΕ 13/2010*. Λευκωσία.

Θεμελή, Ο. (2014). *Τα Παιδιά Καταθέτει. Η δικανική εξέταση ανήλικων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης*. Αθήνα: Τόπος.

Θεμελή, Ό. (2006). Το παιδί-θύμα ως μάρτυρας σεξουαλικής κακοποίησης: η ακροαματική διαδικασία και ο κίνδυνος δευτερογενούς θυματοποίησης. Στο Γ. Γιωτάκος και Β. Πρεκατέ (Επιμ.), *Σεξουαλική Κακοποίηση-Μυστικό; Όχι πια!* (σσ. 205-226). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Καπαρδής, Α. (2004). *Ψυχολογία & Δίκαιο*. (Ε. Καλαντζή, μετάφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μεσόγειος.

Κυριακίδου, Μ. & Ζάλαφ, Α. (2014). *Μία Δεκαετία Οπτικογραφημένων Καταθέσεων Ανηλίκων Στην Κύπρο*. *Αστυνομικά Χρονικά*, Νοέμβριος. Τεύχος 2/2014. 19-21.

Λάγγαρη, Β. (2006). Η ενδοοικογενειακή σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού ως έκφραση της οικογενειακής δυσλειτουργίας. Στο Γ. Γιωτάκος και Β. Πρεκατέ (Επιμ.), *Σεξουαλική Κακοποίηση-Μυστικό; Όχι πια!* (σσ. 99-115). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Παπαναστασίου, Κ. & Παπαναστασίου, Ε. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Λευκωσία: Έκδοση συγγραφέων.

Πρεκατέ, Β. (2006). Ανίχνευση παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Στο Γ. Γιωτάκος και Β. Πρεκατέ (Επιμ.), *Σεξουαλική Κακοποίηση-Μυστικό; Όχι πια!* (σσ. 166-180). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Συμβουλευτικό Εγχειρίδιο Χειρισμού Ανήλικων Παραβατών και Ανηλίκων Θυμάτων (2015). Αστυνομία Κύπρου. Διεύθυνση Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας. Γραφείο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Χατήρα, Κ. (2006). Το ψυχικό τραύμα και ο πόνος που απορρέει από κάθε μορφή βίας και κακοποίησης. Στο Γ. Γιωτάκος και Β. Πρεκατέ (Επιμ.), *Σεξουαλική Κακοποίηση-Μυστικό; Όχι πια!* (σσ. 33-51). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα. Σελ.33-51.

Σχετική Νομοθεσία

Αστυνομική Διάταξη Αρ.3/36. Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Πρόληψης / Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων. (18/8/2010). Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015, από www.police.local/Academy/2374.pdf.

Ο Περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 (91(I)/2014). Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015, από http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2014_1_91/full.html

Ο περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος του 2000. (119(I)/2000). Ανακτήθηκε Ιούνιος 21, 2015, από http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2000_1_119/full.html

Ο περί της Συμβάσεως περί των Δικαιωμάτων του παιδιού (κυρωτικός) Νόμος του 1990. Νόμος 243/1990. Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015 από http://www.cylaw.org/nomoi/arith/1990_1_243.pdf

Ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος 60(I)/2014. Ανακτήθηκε Ιούνιος 21, 2015 από http://www.cylaw.org/nomoi/arith/2014_1_60.pdf

Ο περί Προστασίας Μαρτύρων Νόμος του 2001 (Ν. 95(I)/2001). Ανακτήθηκε Ιούνιος 21, 2015, από http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2001_1_95/full.html

Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Συμβάσεις

United Nations Treaty Collection, Chapter IV Human Rights. Ανακτήθηκε Ιούνιος 17, 2015, από https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-11&chapter=4&lang=en-title=UNTC-publisher=

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση. Lanzarote, 25.X.2—7. Ανακτήθηκε Ιούνιος 17, 2015, από <http://www.familyviolence.gov.cy/upload/20151104/1446631144-11229.pdf>

Ηλεκτρονική Πηγή

Βουλή των Αντιπροσώπων. (2014). Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών για το νομοσχέδιο «Ο περί της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση (Κυρωτικός) Νόμος του 2014». Ανακτήθηκε Ιούλιος 31, 2015, από http://www2.parliament.cy/parliamentgr/008_05f/008_05_4370.htm

Ceci, S. J. & Bruck, M. (1993). Suggestibility and the child witness: a historical review and synthesis. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 403-439. Ανακτήθηκε Ιούνιος 17, 2015 από <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.123.3489&rep=rep1&type=pdf>

COUNCIL OF EUROPE (Αχρονολόγητο). *One in Five*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015, από http://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/default_en.asp

Cyr, M.(2011). *NICHD Protocol: Cutting Edge Practice for Investigative Interviews with Children*. Presentation given at the Child Advocacy Centres Knowledge Exchange 2011. Ottawa, February 28, 2011. Ανακτήθηκε Ιούλιος 10, 2015, από http://cac-cae.ca/wp-content/uploads/Cyr_NICHD-protocol_investigative-interviews_children_ENGL.pdf

Guobrandsson, B. (2010). Towards a child-friendly justice and support for child victims of sexual abuse. In *Protecting Children from sexual violence. A comprehensive approach* p.85-96. Ανακτήθηκε Ιούλιος 12, 2015, από <http://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/Source/PublicationSexualViolence/Gudbrandsson.pdf>

Θεμελή, Ό. (2012). Ανήλικα θύματα «χαμένα» στην κατάθεση. Από την αποκάλυψη της σεξουαλικής κακοποίησης στις δικανικές συνενεντεύξεις. *Εγκληματολογία 2/2012 (ΕΤΟΣ 2^ο)*. Ανακτήθηκε Ιούλιος 10, 2015 από <https://www.nbonline.gr/journals/63/volumes/255/issues/1129/lemmas/4869558?searchid=44977>

Κουρσουμπά, Λ. (2014). Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο. Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015, από <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/8FFB0E3C558270C7C2257DEF004438EF?OpenDocument>

Κουρσουμπά, Λ. (2015, Μάρτιος). *Σεξουαλική Κακοποίηση Παιδιών. Παρουσίαση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού στο Πανεπιστήμιο της Δευτέρας*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015, από [http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/all/9621700C9A9FF0B3C2257E060029A4C1/\\$file/Σεξουαλική%20Κακοποίηση%20Παιδιών.pdf?openelement](http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/all/9621700C9A9FF0B3C2257E060029A4C1/$file/Σεξουαλική%20Κακοποίηση%20Παιδιών.pdf?openelement)

ΚΥΠΕ (2015, Σεπτέμβριος). *Εθνική Στρατηγική. Θα είναι έτοιμη μέχρι το τέλος του 2015, για προστασία παιδιών από σεξουαλική εκμετάλλευση*. Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 2, 2015 από <http://offsite.com.cy/tha-ine-etimi-mechri-to-telos-tou-2015-gia-prostasia-pedion-apo-sexoualiki-ekmetallefsi/>

ΚΥΠΕ (2015, Φεβρουάριος). *Η Κύπρος το 35^ο κράτος που επικυρώνει τη Σύμβαση Λανζαρότε*. Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 2, 2015, από <http://www.philenews.com/el-gr/koinonia-eidiseis/160/242060/i-kypros-to-35o-kratos-pou-epikyronoi-ti-symvasi-lanzarote>

Lamb, M. E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Esplin, P. W. and Horowitz D. (2007). *Structured forensic interview protocols improve the quality and informativeness of investigative interviews with children: A review of research using the NICHD Investigative Interview Protocol*. Ανακτήθηκε Ιούλιος 10, 2015, από <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2180422/>

Μαντζούκας, Στ. (2007). Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση. Ανακτήθηκε Οκτώβριος 28, 2015, από <http://openworkshop.pbworks.com/w/file/etch/64390801/6-bhmata-poiotikh-ereyna.pdf>

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus (2007). *Υπογραφή Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015 από <http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/F18563D53BB52234C22573840028F670?OpenDocument&print>

NICHD forensic protocol (1999). The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol: Interview Guide. Ανακτήθηκε Ιούλιος 10, 2015 από <http://nichdprotocol.com/NICHDProtocol2.pdf>

NSPCC (2015). *Sexual abuse. Signs, symptoms and effects*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 28, 2015, από <http://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/child-sexual-abuse/signs-symptoms-effects/>

NSVRC (2012). *Understanding child sexual abuse and rates*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 28, 2015 από [http://www.nsvrc.org/sites/default/files/NSVRC Publications TalkingPoints Understanding-Child-Sexual-Abuse-definitions-rates.pdf](http://www.nsvrc.org/sites/default/files/NSVRC%20Publications%20TalkingPoints%20Understanding-Child-Sexual-Abuse-definitions-rates.pdf)

Παναγή, Μ. (2015, Απρίλιος). *Ένα στα τέσσερα παιδιά στην Κύπρο κακοποιούνται σεξουαλικά*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 28, 2015 από <http://www.philenews.com/el-gr/top-stories/885/253865/ena-sta-tessera-paidia-stin-kypro-kakopoiountai-sexoualika#sthash.iLGoxdsf.dpuf>

Στυλιανού, Στ. (2015, Μάρτιος). *Αποτροπιασμός για τη σεξουαλική κακοποίηση Παιδιών*. Ανακτήθηκε Ιούνιος 21, 2015 από <http://24news.com.cy/index.php?pageaction=kat&modid=1&artid=44990>

Συμβουλευτική Επιτροπή για τη πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια. Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια. Έκδοση Συμβουλευτικής Επιτροπής (Ιούνιος 2002). Κεφάλαιο 5. Αστυνομία Κύπρου. Ανακτήθηκε Ιούνιος 30, 2015 από http://www.familyviolence.gov.cy/upload/downloads/egxeiridio_diatmimatikon_diadikasion_200206.pdf

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση. Lanzarote, 25.X.2—7. Ανακτήθηκε Ιούνιος 20, 2015 από <http://www.familyviolence.gov.cy/upload/20151104/1446631144-11229.pdf>

United Nations CRC/C/CYP/3-4. Convention on the Rights of the Child. (2011, September). Committee on the Rights of the Child. Consideration of the reports submitted by States parties under article 44 of the Convention. Combined third and fourth periodic reports of States parties due in 2008. Republic of Cyprus. Ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 2, 2015 από http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.CYP.3-4_en.pdf

UNICEF (2014). *HIDDEN IN PLAIN SIGHT. A statistical analysis of violence against children*. Ανακτήθηκε Αύγουστος 10, 2015 από

[http://www.unicef.org/pakistan/Hidden in Plain Sight LOWRES UNICEF Report Summary.pdf](http://www.unicef.org/pakistan/Hidden_in_Plain_Sight_LOWRES_UNICEF_Report_Summary.pdf)